

Vatana İhanet Kavramı ve Suçu

Uğur ARSLAN

Dr., Avukat, Ankara, uarslantr@gmail.com (Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

Makale Bilgileri

ÖZ

Makale Geçmişi

Geliş: 31.03.2021

Kabul: 07.05.2021

Yayın: 08.05.2021

Anahtar Kelimeler:

Vatana İhanet Suçu,
Sadakat Yükümlülüğü,
Perduellio, Crimen
Laesa Maestatis, Patria
Potestas.

Roma Hukukunda “Crimen Laesae Maiestatis” olarak adlandırılan vatana ihanet suçunun ilk defa Roma hukukunda pater familiasa karşı işlenen suçlar olarak ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Erken dönemde ismine parricidum denilen cinayet suçu sosyal istikrarı bozacak mahiyette görüldüğünden ihanet suçu olarak kabul edilirken artık devletin kurumsallaşmasıyla içine parricidum suçlarını da alan perduellio kavramı ihanet suçlarını tanımlamak için kullanılmıştır. Perduellio olarak kabul edilen tüm eylemlerin ortak özelliği ise bir tür özel kast olan faildeki “hostilis animus” veya “topluma zarar verme niyeti”nin varlığıdır. Perduellio dışında devlete karşı en ciddi suçlar “crimen laesa maestas” olarak adlandırılmaktadır. Bu suçlar MÖ 103 civarında “Lex Appuleia De Maiestate” ile başlayan ve “Digesta” ile biten özel yasalarda düzenlenen suçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Roma hukukunun tesiriyle Orta Çağ Avrupası’nda kralın kutsal ve dokunulmaz şahsına karşı işlenen suçlar da vatana ihanet suçu olarak nitelendirilmiştir. XIX. yüzyılda ise bu suçlar daha çok “siyasi suçlar” başlığı altında incelenmiştir. Yürürlükteki hukukumuzda vatana ihanet adında bir suç yoksa da bu başlık altında tavsif edilebilecek çeşitli suçların TCK’da bulunduğu, karşılaştırmalı hukuk ve hukuk tarihimize bakarak, söylemek yanlış olmayacaktır. Bu çalışmanın amacı günlük hayatta sık sık başvurulan vatan haini kavramının içi boş bir retorikten mi ibaret olduğu nu yoksa hukuki bir karşılığının olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu çalışma salt Cumhurbaşkanının vatan hainliği bağlamında siyasi veya cezai sorumluluğunu ortaya koymaktan ziyade odak sıradan vatandaşları nazara almaktadır. Nitekim Cumhurbaşkanının sorumluluğu ile ilgili olarak literatürde yeterince çalışmanın mevcudiyeti böyle bir ameliyeyi gereksiz kılmaktadır. Bu çalışmada öncelikle vatana ihanet suçunun çeşitli hukuk sistemlerindeki tarihi kökeni müteakiben mukayeseli hukukta vatana ihanet suçları son olarak da Türk hukuk doktrinde vatan ihanet suçu (sadece Cumhurbaşkanının sorumluluğu ile sınırlı olarak değil) ele alınacak, sonuç kısmında ise Türk hukukunda hangi suçların vatana ihanet suçu olarak sayılabileceği sorusuna cevap bulunmaya çalışılacaktır.

Treason And Crime Of Treason

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 31.03.2021

Accepted: 07.05.2021

Published: 08.05.2021

Keywords:

Treason, Loyalty
Obligation, Perduellio,
Crimen Laesa
Maestatis, Patria
Potestas.

It is accepted that the crime of treason, which is called “Crimen Laesae Maiestatis” in Roman Law, appeared for the first time in Roman law as crimes committed against paternal family. In the early period, the crime of murder, called parricidum, was considered as a crime of treason, as it was seen as disrupting social stability, and now the concept of perduellio, which includes parricidum crimes, has been used to describe treason crimes. The common feature of all acts considered as perduellio is the presence of the “hostilis animus” or “intention to harm society” in the perpetrator, which is a kind of special intent. The most serious crimes against the state, with the exception of perduellio, are called crimen laesa maestas. These crimes appear as crimes regulated in special laws that started around 103 BC with “Lex Appuleia De Maiestate” and ended with “Digesta”. Crimes committed against the holy and untouchable person of the king in Medieval Europe under the influence of Roman law were also described as crimes of treason. XIX. In the 21st century, these crimes have been examined under the heading of political crimes. Although there is no crime called treason in our current law, it would not be wrong to say that various crimes that can be described under this heading are in the Turkish Criminal Code, by looking at our comparative law and legal history. This study focuses on ordinary citizens, rather than simply revealing the President's political or criminal responsibility in the context of treason. As a matter of fact, the availability of sufficient studies in the literature regarding the responsibility of the President makes such an operation unnecessary. In this study, firstly, following the historical origin of the crime of high treason in various legal systems, treason crimes in comparative law and finally the crime of treason in Turkish legal doctrine (not limited to the responsibility of the President) will be discussed, and in the conclusion part, it will be tried to answer the question of which crimes can be considered as treason in Turkish law.

Atıf/Citation: Arslan, U. (2021). Vatana İhanet Kavramı ve Suçu, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), 47-84.

Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. // This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

“This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). (CC BY-NC 4.0)”

GİRİŞ

İster hukukî olsun isterse sadece retorik ya da şeytanlaştırma/düşmanlaştırma/dışlama amaçlı olarak kullanılsın hıyanet/vatan haini kavramı ve suçlaması öteden beri süregelen ve gündelik hayatta karşılaşılan bir durumdur. Nitekim bu nevi suçların kökeni Roma İmparatorluğu'nun ilk dönemlerine kadar uzanmaktadır. Benzer biçimde, eski Hint, Mısır, İbrani ve Yunan topluluklarında da krala/yöneticiye karşı ihanet suçlarına rastlamak mümkündür. Fakat o dönemde bugünkü kullandığımız anlamda, devlet ve vatan kavramı tecessüs etmediği için vatana ihanet suçu kavramsal olarak tam anlamı ile oluşmamıştır. Doğulan ve yaşanılan topraklara siyasi bağlılık ve sadakat anlamında kullanılan vatan kavramı Türk tarihinde yaklaşık 200 yıllık bir geçmişe sahip olduğunu söylemekte bir beis yoktur. Kavramın ilk ortaya çıkışını dağılan Osmanlı İmparatorluğu'nu bir arada tutma çabasının bir izdüşümü olarak ifade etmek yanlış olmayacaktır. Namık Kemal, Gaspıralı İsmail ve Yusuf Akçura gibi dönemin önemli şahsiyetleri “vatan” kavramını sık sık kullanarak toplumu bilinçlendirmeye çalışmışlardır. Çünkü Fransız İhtilalinin etkilediği Osmanlı halklarının ulusçuluk akımının etkisi ile İmparatorluktan ayrılma faaliyetine girişimleri ve her bir etnik topluluğun kendi ulus devletini kurma çabası Osmanlı Devleti'nin birliğinin ve bütünlüğünün bozulması (dağılması) anlamına gelmektedir. Anılan dönemde dini terminolojide de vatan mefhumunun yoğun biçimde kullanıldığı görülmektedir. Söz gelimi, “vatan sevgisi imandandır” şeklindeki kaynağı zayıf olan bir hadis bile bu uğurda kullanılmıştır. II. Abdülhamit döneminden itibaren ise vatan, yurt ve anavatan kavramlarının ders kitaplarında özellikle de tarih coğrafya kitaplarında kullanıldığı görülmektedir. Öte yandan, XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gayrimüslim Osmanlı tebaasının askerlik yükümlülüğü için silah altına alınması bağlamında (din, İslam, cihat gibi kavramlar kullanılmayacağı için) yine vatan kavramına müracaat edildiği görülmektedir.

Mukayeseli hukukta vatana ihanet cürümlerinin düzenlenmiş olduğu kanunlarda suç teşkil eden fiillerin genel itibarıyla şiddet kullanarak anayasal düzeni değiştirme, düşman bayrağı altında vatandaşı olduğu devlete karşı savaşma, buna teşebbüs etme, vatandaşı olduğu devlet aleyhine asker toplama, düşman devlete yardım etme, fon sağlama, devlete ait gizli bilgilerin düşman devlete temin ve teslim edilmesi (casusluk), isyan, isyana teşvik etme, devletin topraklarından tamamını veya bir kısmını koparmaya ve başka bir devletin hâkimiyetine sokmaya çalışma gibi fiiller olduğu görülmektedir.

Mukayeseli hukuktaki durumun aksine Türk hukukunda vatana ihanet suçu ve kavramının mahiyeti, hangi suçların bu kapsamda ele alınacağı belli değildir. Gerçekten de, Cumhuriyet döneminde ilk defa 2 sayılı Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nun 1. maddesinde vatana ihanet cürmü tanımlanmış, anılan Kanun'un mülga edildiği 12 Nisan 1991'e kadar bu tanım geçerliğini korumuştur. Fakat bu tarihten itibaren bu suçu tanımlayan bir hüküm bulunmamaktadır. 1924 Anayasası'ndan itibaren ise anayasalar sadece Cumhurbaşkanı'nın vatana ihanet halinde Meclise karşı sorumlu olduğunu beyan etmekle yetinmiş, kavramın içeriğini ve hangi suçları kapsadığı açık olarak belirtmemiştir. Kanaatimizce, Türk pozitif hukukunda vatana ihanet suçunun ne olduğu, hangi suçların vatana ihanet teşkil edeceği yönündeki eksiklik, mukayeseli hukukun aksine, bu suçun sadece Cumhurbaşkanı (bazı durumlarda asker şahıslar) tarafından işlenebilen bir suç olması şeklindeki anayasal düzenlemelerden kaynaklanmaktadır. Nitekim, anayasalarda kullanılan “hıyanet-i vataniye” “vatana ihanet” tabirlerinin teknik manada muayyen bir/birkaç

suçu ifade etmekten ziyade birçok suçu ihtiva eden genel bir terim olduğu TBMM tutanaklarına yansımıştır. İster siyasî mahiyette isterse de cezaî mahiyette kabul edilsin Cumhurbaşkanı ya da herhangi bir vatandaş bir fiilinden dolayı vatana ihanet suçu ile suçlanıp cezalandırılacaksa evrensel ve anayasal ceza hukuku ilkeleri, hukuk devleti ilkesi ve suçta ve cezada kanunilik ilkesi muvacehesinde hareket etmek icap etmektedir.

I. VATAN KAVRAMI

Türklerde ve İslamiyet'te bir insanın, vatan kavramı gibi, doğum yerine karşı beslediği duygular XIX. yüzyıla kadar siyasî bağlılık için esas alınmamıştır. Tanzimat dönemi öncesinde, henüz ulus ve ulusçuluk mefhumları yaygınlaşmamışken, Osmanlı Devleti'ndeki "millet sistemi" II. Mehmet döneminden aşağı yukarı Kırım Savaşına kadar olan süre boyunca etkili olan ve benimsenen bir sistemdir. Bu sistemde her bir dini topluluğun diğerleriyle birlikte eşit koşullarda bir arada yaşama hakkı olduğu kabul edilmekteydi ve her bir dini grup hahambaşı, patrik gibi kendi liderleri tarafından temsil edilmekteydi.¹ Vatan gibi toprağa bağlı siyasal kavramların bulunmadığı klasik dönem Osmanlı mülki sisteminde toprakların etnisiteye dayalı fiziki bölgelere ayrıldığı ve bölgelerin de bu şekilde isimlendirildiği görülmektedir. "Lazistan", "Kilikya", "Kürdistan" gibi isimlendirilme bu kabildendir. Benzer biçimde "Vilayet-i Sitte" gibi bazı vilayetlerin oluşturdukları toplam üzerinden de bölgesel adların kullanıldığı vakidir. Buna mukabil, XIX. yüzyıl oryantalistleri Anadolu toprakları için daha çok "Küçük Asya" terimini kullandıkları Osmanlı Devleti'nin geneli içinse "Türkiye" ismini kullandıkları bilinmektedir.² Gerek içerde gerekse de dışardaki bütün bu kullanımlarda dini kimlikten ziyade daha çok etnik kimliklerin baz alındığı veya tarihi geçmişe dayalı antik kelimelere gönderme yapıldığı görülmektedir.

Merkezi bir yönetim sistemi olarak devletin XV ve XVI. yüzyıl Avrupa'sında doğduğu ve 1648 Westphalia Barışı ile modern devletin resmîleştiği varsayılır. Üstelik bugün bildiğimiz şekliyle modern egemen devletin Avrupa'nın en başarılı ihraç ürünü olduğu savunulmuştur.³ Avrupa'da Otuz Yıl Savaşları'ndan sonra (1630-1648) 1648 Westphalia Barışıyla kurulan siyasal düzende; feodal düzenden kopuş başlamış, siyasal alanda egemenliğin Tanrıya dayandırıldığı mutlak monarşiler yerini halk egemenliğine dayanan meşruti rejime bıraktığı bir döneme girilmiştir. Artık, toplum özel şahısların etkinliklerini içeren, servetin üretimi ve bunun belli başlı sosyal tabakalara dağılımına odaklı, kendi kendine yeten ve nispeten özerk bir alan olarak ortaya çıkmıştır. Devlet ile toplum arasındaki geleneksel ilişki tersine dönerek toplum krallığın nesnesi değil, öznesi konumuna gelmeye başlamıştır. Başka bir söyleyişle, siyasal iktidar artık mülkiyet ile özdeş değildir.⁴ Bu gelişmelere paralel olarak devlete bakış açısı da değişerek devlet toplumun kendini geliştirmesine matuf bir vasıta olarak görülmeye başlanmıştır.⁵ Bütün bu gelişmeler, gecikmeyle de olsa, Osmanlı Devleti'ni de etkilemiştir. Nitekim İmparatorluk toprakları padişahın mülkü olduğu için Tanzimat Dönemi'ne kadar olan dönem boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nda imparatorluk topraklarını bir arada tutan şey ortak kültür ve aidiyetten ziyade padişaha duyulan sadakat olmuştur. Ulusçuluk anlayışının özellikle aydın çevrelerde yaygınlaşmasıyla imparatorluk

¹ Karpat, Kemal. *Osmanlıda Milliyetçiliğin Toplumsal Temelleri*, 1. Baskı, İstanbul, 2017, s. 54.

² Durgun, Sezgi *Memalik-i Şahane'den Vatan'a*, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018.s. 79.

³ Heywood, Andrew. *Küresel Siyaset*, Çev. Uslu, Nasuh-Özdemir, Haluk, Felix Kitap, 6. Baskı, Ankara, 2019, s. 163.

⁴ Anayurt, Ömer. *Anayasa Hukuku Genel Kısım*, 1. Baskı, Seçkin, Ankara, 2018, s. 212.

⁵ Poggi, Gianfranco. *Devlet Doğası, Gelişimi ve Geleceği*, 5. Baskı, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016. s. 75.

mantığını yansıtan *mülk devlet* anlayışının Osmanlı topraklarının kaybını engelleyemeyeceği fark edilerek bahse konu anlayış yavaş yavaş terk edilerek, vatan ve millet kavramı etrafında, toprakların hükümdarın şahsi mülkü olarak değil, bilakis yöneten ve yönetilenin eşit oranda hak sahibi olduğu kamusal mekân olarak görülmeye başlanmıştır.⁶ İşte Avrupa’da meydana gelen mezkur gelişmelerin etkisi ile siyasî anlamda vatan teriminin ilk defa *Moralı Es Seyyid Ali Efendi* tarafından kullanıldığı belirtilmektedir.⁷ Kavramın yerleşmesi ise 1856-1878 arasında Kırım, Kafkas ve Balkan Müslümanlarının dinleri sebebiyle kendi yurtlarına çıkarılmasının engellenmesine yönelik olarak Osmanlı İmparatorluğu’nun parçalanmasının engellenmesi için mücadele eden *Gaspıralı İsmail* gibi aydınlar tarafından kullanılması ile olmuştur. Bu meyanda “*Hubbü’l vatan mine’l iman*” (Vatan sevgisi imandandır.) şeklinde kaynağı belli olmayan zayıf bir hadis Rusya Müslüman çevrelerinde benimsenmiş, geniş kabul görmüştür. Başka bir deyişle, 1870’li yıllarda yaşanan Osmanlı ülkesine doğru yönelen yoğun göç döneminde ortaya çıkan aidiyet sorunlarının dini/teolojik ve psiko-sosyolojik yönü kutsiyet atfedilen sözcüklerle çözülmeye çalışılmıştır.⁸ Böylelikle birçok mülteci için hem terk ettikleri toprakların hem de üzerine yerleştikleri Osmanlı topraklarını sevmenin, bu topraklara sahip çıkmanın imanî bir konu olduğu vurgulanmıştır.⁹

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi, vatan kavramı ulus devlet ve ulusçuluk kavramları ile olgunlaşmış ve anlam kazanmış bir kavramdır. Osmanlı Devleti’nde vatan kavramı ilk kez Kırım Savaşı döneminde özellikle gayri Müslimlerin nizamiye ordularına alınması kapsamında gündeme gelmiştir. O zamana kadar kullanılan “*Allah*”, “*İslam*” ve “*din uğruna savaş*” gibi terminoloji gayrimüslim tebaa için geçerli olamayacağından vatan kavramına kullanışlı bir araç olarak müracaat edildiği görülmektedir.¹⁰ Nitekim *Takvim-i Vekayi*, *Basiret* gibi dönem gazetelerinde çıkan makalelerde vatan kavramına sık sık yer verilmiştir.¹¹ Nitekim, 18 Eylül 1843 tarihli *Takvim-i Vekayi*’de yayınlanan bir metinde askerlik hizmetinin vatan savunması uğruna yerine getirilen bir görev olduğu belirtilmiştir.¹²

Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde, XIX. yüzyılın sonuna doğru, özellikle İttihat ve Terakki’nin vatan kavramına askeri bir boyut kazandırdığı görülmektedir. Yaşanan toprak kayıpları sonucunda savunmacı bir refleks ile vatan, ordu tarafından himaye eden bir kutsal emanet gibi algılanmıştır. Bu algı Cumhuriyet döneminde de güçlü bir şekilde varlığını korumuştur (asker millet mitos). Aydın ve asker çevrelerde “*asker millet*” kavramı popülerlik kazanmış milletin yekvücut/topyekûn seferber olması ve toprağa bağlanması ortak vatana duyulan aşk ile temellendirilmiştir.¹³

Vatan kavramının yani şahıs ile ülke arasındaki bağlantı edebi olarak ilk kez *Namık Kemal*’in yazmış olduğu “*Vatan Yahut Silistre*” isimli oyunda yer aldığı görülmektedir.¹⁴ Bu eser

⁶ Durgun, s. 82.

⁷ Karpaz, Kemal. *İslam’ın Siyasallaşması*, 7. Baskı, İstanbul, Timaş, 2019, s.530.

⁸ Karpaz, s.530-533.

⁹ Karpaz, *Osmanlıda Milliyetçiliğin*, s. 178.

¹⁰ Durgun, s. 97; Heinzelmann, Tobias. *Cihat’tan Vatan Savunmasına Osmanlı İmparatorluğu’nda Genel Askerlik Yükümlülüğü 1826-1856*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2009, s.241.

¹¹ Heinzelmann, s.260, 261.

¹² Heinzelmann, s. 141.

¹³ Durgun, s. 95-100.

¹⁴ Karpaz, *Osmanlıda Milliyetçiliğin*, s. 173- 175.

birçok Türk için vatanperver duyguların uyanmasına önemli bir katkı sağlamıştır. *Gaspıralı İsmail, Hüseyinzade Ali Bey, Ahmet Ağaoğlu ve Yusuf Akçura* gibi entelektüel figürlerin de vatan söylemine büyük katkıları olmuştur. *Şemsettin Sami* yazdığı sözlükte (“*Kamus-u Türki*”) Türklerin dünyada farklı topraklarda yaşadığını, ama sadece Osmanlı İmparatorluğu’nun Türk devleti olduğunu vurgulamıştır. *Namık Kemal*’e göre, vatan bir fatihın kılıcı ya da kalem ile çizilen hayali bir çizgiden oluşmaz. Vatan kutsal bir fikirdir. Millet, özgürlük, refah, kardeşlik, mülkiyet ve egemenlik gibi yüce duygular vatan sevgisinden doğar. Vatan askeri anlamda savunulacak bir yaşam alanı, bir varoluş mücadelesinin nesnesidir. Ona göre, vatan sadece doğulan ve barınılan yer değil, tutkuyla bağlanılan, özgür ve eşit bir ulusu ifade eden, aynı zamanda kültürel, uğruna can verilen kutsal topraklardır.¹⁵

II. Abdülhamid döneminden itibaren anavatan ve vatan sevgisi gibi kavramların okul kitaplarında ele alındığı görülmektedir. Gerçekten de, tarih-coğrafya gibi branş kitaplarında artık toprak ve vatan, milliyetçiliğin sembolü olarak kullanılmış, coğrafya kitaplarının bir kısmı devlet, millet, kavim ve siyasal rejim gibi yeni kavramları tanımlamaya ayrılmıştır. Amaç Osmanlı vatandaşının köklerinin ve bilhassa vatana karşı vazifelerini bilincine varmalarını sağlamaktır. Bu kapsamda haritalar coğrafya derslerinden vazgeçilmez parçası haline gelmiş, böylelikle öğrencilere yaşadıkları topraklara dair somut kanıtlar ve görüntüler sunulmuştur. O güne kadar sadece askeri çevrelerde ya da ticaret için kullanılan haritalar ders kitaplarında milliyetçilik ve vatan sevgisi/duygusunun geliştirilmesi için kullanılmıştır. Aynı husus tarih kitapları için de geçerlidir. Tarih kitaplarında da Türklük ve Osmanlı karakteri ön plana çıkarılmaya başlanmış, Türklerin *Nuh* Peygamberin oğlu *Yafes* soyundan geldiği, Türklerin Selçuklular, Osmanlılar, Macarlar, Bulgarlar, Polonyalılar ve benzeri halklarla akraba olduğu ifade edilerek, Türklerin geniş bir coğrafyaya dağılan savaşçı ve tarihe yön veren kalabalık bir millet olduğu fikri işlenmiştir. Keza, Türklerin Osmanlıların atası olduğu, Osmanlı Devleti’ni Türklerin kurduğu görüşü birçok ders kitabında hâkim görüş haline gelmiştir.¹⁶

Anadolu’nun Türklerin öz vatani olarak kabulü de yine *II. Abdülhamid* döneminden itibaren yoğun olarak işlenen konular arasındadır. Nitekim, Balkanlardaki ve diğer bölgelerdeki toprak kayıplarından sonra Osmanlı’nın son dönemindeki imparatorluk vatanseverliği Anadolu topraklarına odaklanmıştır.¹⁷ Bütün bu gelişmeler Anadolu’ya adeta “*son kale*” hüviyeti kazandırmıştır.

II. TANIM

Meri hukukumuzda salt olarak vatana ihanet suçu ve bu suçtan sorumlu olan herhangi bir kişi bulunmamaktadır. 1961 Anayasasının 99. maddesinde, devlet reisinin vatana ihanet halinde sorumlu tutulacağı ve 147. maddesinde ise Cumhurbaşkanının Anayasa Mahkemesinde yargılanacağı belirtilmektedir. 1924 Anayasası da aynı hüküm vardır¹⁸ ve fakat yargı mercii belirtilmemiştir. 1982 Anayasası’nda, 2017 yılında 6771 sayılı Kanun’la yapılan Anayasa değişikliği ile, “*Cumhurbaşkanının cezaî sorumluluğu*” başlıklı 105. maddedeki Cumhurbaşkanının ancak vatana ihanet suçu ile sorumlu tutulabileceği biçimindeki hüküm

¹⁵ Durgun, s. 89, 90.

¹⁶ Karpat, *Osmanlıda Milliyetçiliğin*, s.180-182.

¹⁷ Durgun s. 77.

¹⁸ “*Madde 41- Reiscumhur, hiyaneti vataniye halinde Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı mes’uldür.*”

“Cumhurbaşkanı görevdeyken ve görevinin sona ermesinden sonra da tüm suçlardan sorumlu tutulur.” şeklinde değiştirilmiştir.¹⁹

Sözlükte *ihanet*; hainlik etme kötülük, sadakatsizlik, vefasızlık; *ihanet etmek*; güveni kötüye kullanmak, aldatmak; ihanete uğramak, aldatılmak; *hıyanet*; kendisine edilen emniyet ve güveni kötüye kullanma veya verdiği sözleri yalanlayarak hilekarlıkta bulunma; *hain*; hıyanet eden, kendisine olan güveni kötüye kullanan, nankörlük eden, doğrulukla hareket etmeyip hile yapan, kötü niyetli; *vatan haini* ise; vatanına ihanet eden kimse olarak anlatılmıştır.²⁰ Tanımdan da anlaşıldığı gibi bir ihanetin söz konusu olması için verilmiş sözlere dayanan iki taraflı hukuki bir ilişki ve bu ilişkinin güven üzerine bina edilmesi, iki taraftan birinin hile, güveni kötüye kullanarak, aldatarak ya da verdiği sözü tutmayarak kötülük etmesi gerekmektedir.

Doktrinde vatana ihanet suçu ile ilgili farklı tanımlar bulunmaktadır. Bir görüşe göre vatana ihanet, Türkiye vatanının bütünlüğüne ve devletin Teşkilât-ı Esasiye Kanunu ile müesses rejimine karşı irtikap olunan suçların tamamı (mecmuu)²¹; diğer bir görüşe göre ise, devletin ülke bütünlüğüne, Anayasal nizamına ve milletin içtimai yapısını bozmaya müteallik fiiller olarak tanımlanmıştır.²² Vatana ihanet suçu aslında devletin şahsiyetine karşı suç/cürüm olarak nitelendirilse de aslında devlete karşı suçlardan daha geniş bir kavramı ifade eder.²³ Fakat genel olarak, devlete karşı işlenen suçların vatana ihanet suçu olduğu ifade edilmektedir.²⁴ Bir diğer görüşe göre ise, hukukumuzda hıyanet kavramı bir suç ifade etmekten ziyade bir grup suç tarif eden bir *deyimdir*.²⁵

Vatana ihanet suçlarının bariz vasfı bunların ancak vatandaş tarafından irtikap olunabilmeleridir.²⁶ Çünkü vatana sadakat yalnızca vatandaşlar için geçerli bir yükümlülüktür. ²⁷ Nitekim Anayasamızın “Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi” başlıklı 42 maddesinde; “Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.” tümcesiyle vatandaşın Anayasa’ya ve dolayısıyla devlete sadakat borcu ile sorumlu olduğu ifade edilmiştir. Bu durumda mesela, bir devlet sırrını casusluk maksadıyla açıklamak vatandaş için vatana ihanet suçu olarak

¹⁹ 11 Şubat 2017 tarihli 29976 sayılı Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/02/20170211-1.htm>, (E.T.:21.02.2021)

²⁰ Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe Sözlük, Millî Eğitim Yayınları, Ankara, 2000, s.1102,1350.

²¹ Özek, Çetin. “Devletin Şahsiyeti Aleyhine Cürümlerin Genel Prensipleri”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 32, Sayı 2-4, s. 633.

²² Gözübüyük, Abdullah Pulat. *Türk Ceza Hukuku Açıklaması*, 3. Bası, Kazancı, Ankara, 1976, s. 6.

²³ Erem, Faruk/Toroslu, Nevzat. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükmümler*, Savaş Yayınları, 9.Baskı, Ankara, 2003, s. 55.

²⁴ Özek, s. 624.

²⁵ Gözübüyük, s. 6.

²⁶ Erdoğan, s.160; “Devletin emniyeti, dahili veya beynelmilel siyasi menfaatları icabından olarak gizli kalması lazım gelen malumatı Askerî casusluk maksadı ile istihsal etmekten sanık Nicolaus Barbacikis`in yapılan yargılaması sonunda; suçunun subutu ve hakkında takdiri azaltıcı sebebin kabulü ile Askerî Ceza Kanununun 56/1 D maddesi delaletiyle TCK. nun 133/1, 59, 173/3 ncü maddeleri gereğince oniki sene altı ay ağır hapsine, ve dört sene iki ay müddetle Konya ilinde ikametle genel güvenlik gözetimi altında bulundurulmasına ve hakkında 31, 33 ncü maddelerin uygulanmasına dair (İstanbul Devlet Güvenlik)Mahkemesinden verilen 29.11.1974 gün ve 1974/14 esas, 15 karar sayılı hükmün süresi içinde Yargıtay`ca incelenmesi C. Savcısı ile duruşmalı olarak tetkiki sanık tarafından istenilmiş ve şartını depo parası ile yerine getirmiş olduğundan dava evrakı C. Başsavcılığından tebliğname ile daireye gönderilmekle duruşmalı olarak yapılan inceleme sonunda aşağıdaki karar tesbit edildi: 1 - Vatana ihanet suçlarının ilk ve bariz vasfının; bir vatandaş tarafından işlenmiş bulunması olduğu gözetilmeden Yunan uyruklu olan sanık hakkında Askerî Ceza Kanununun 56/1 - D maddesinin uygulanması, ceza tayininde sonuca etkili olmadığından bozma sebebi sayılmamıştır.” (Yargıtay 9.CD, 20.02.1975, 1975/1 E., 1975/5 K.)

²⁷ Özek, s. 624.

addedilebilirken, yabancı için aynı eylem sadece casusluk suçunu oluşturacaktır.²⁸ Yine doktrinde, ağırlıklı olarak, vatana ihanet suçlarının faili olarak sadece Cumhurbaşkanı'nın nazara alındığı görülmektedir. Halbuki bu suçlar özgü suçlar olmayıp bilakis tüm vatandaşların irtikap edebileceği fiiller arasında yer almaktadır.²⁹

III. İHANET SUÇUNUN TARİHİ KÖKENİ

A. Genel Olarak

Doktrinde devletin aleyhine işlenen suçlar ve bu bağlamda vatana ihanet suçları üç döneme ayrılarak ele alınmıştır. İlkçağlardan Fransız ihtilaline kadar olan dönem ilk dönem olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde mezkûr suçlar aşağı yukarı benzer karakterleri haizdir. Otorite, güç, egemenlik kutsanmış; prensler, krallar ve hükümdarlar tanrının yeryüzündeki gölgeleri olduğu inancı ile kutsiyet atfedilen bu kişilere veya otoriteye karşı işlenen suçların cezası çoğu zaman keyfi ve ağır olmuştur. XVIII. yüzyılda Liberalizmin ortaya çıkıp etkisini hukukta, uluslararası ilişkilerde ve ekonomide gösterdiği dönemde ise vatana ihanet suçları anayasaya karşı işlenmiş suçlar arasında sayılmış, bir başka deyişle bunlar “*siyasî suç*” olarak kabul edilmiştir. Son dönem ise, devletin tüzel kişilik olarak ortaya çıktığı, devletin menfaatleri ile vatandaşın menfaatlerinin birbirinden ayrıştığı ve devlet menfaatlerinin hukuki korumaya değer olarak kabul ve himaye edildiği dönemdir. Bu dönemde devlete karşı ika edilen fiiller vatana ihanet suçu olarak kabul edilmiş ama suçun kapsamı dar tutulmuş, devletlere karşı irtikap edilen her suç vatana ihanet suçu olarak kabul edilmemiştir.³⁰

Günümüzdeki devlet aleyhine suçların benzerine geçmişte Roma İmparatorluğu dışındaki topraklarda söz gelimi Eski Hint, Mısır, İbrani ve Yunan topluluklarında rastlamak mümkündür. Fakat o dönemde bütün dünyada, bugünkü kullandığımız anlamda, devlet ve vatan kavramı tecessüs etmediği için vatana ihanet suçu kavramsal olarak tam anlamı ile oluşmamıştır. Mesela, Hint yarımadasındaki *Manu* kodunda³¹ bütün suçlar topluma karşı suç olarak kabul edilmiştir. Dinî

²⁸ Erem/Toroslu, s. 55.

²⁹ “...*Sakit ve sabık Cumhurbaşkanı'nın Millî inkılâp hareketini zaruri kılan fiillerini göz önünde bulunduran Türkiye Millî Birlik Komitesi, kendisinin bu suçlar arasında bilhassa T. C. Kanununun'125, 141/3, 146 ve 149 uncu maddelerindeki suçları işlediği neticesine varmıştır. Bu suçlar arasında özel bir mâna taşıyan ve Millî inkılâp hareketinin yapılmasında başlıca âmîl olan ve bu hareketi meşrulaştıran suçlarla ilgili 146 nci madde üzerinde bilhassa durmak gerekir. T. C. K. 146 nci maddesinde yazılı suçun faili her şahıs olabilir: Yani her hangi bir fert veya fert topluluğu bu suçu işleyebileceği gibi, bir parlamento veya Hükümet âzası, hattâ bizzat Devlet Başkanı dahi aynı suçu ika edebilir. (BK : Manzini, Trattato di Diritto Pénale İtaliyano, C. IV, 1921 tabı sayfa : 247 ve 1950 tabı sayfa : 432) Gerçekten her suç, muayyen bir hukuki değer ve menfaatin korunması için ihdas edilir ve bu menfaatin tâyin ve tesbiti, suçun bünyesini, ihdası maksadım anlamaya, o suçu ihdas eden maddeyi doğru bir şekilde tefsir etmeye hizmet eder. Filhakika, bir filin suç sayılmasının dahi maksadı bilinmeden, o suçun unsurlarını tesbit etmeye çok kere imkân bulunmaz. 146 nci maddede yer alan hükmün şevki ile korunmak istenen hukuki değer ve menfaat, Devletin demokratik Anayasa nizamını gayrimeşru surette tadil, tağyir ve ilga hareketlerine karşı korumaktan ibarettir. Bu suretle, haris birtakım iradelerin, Devletin esas ve temellerini hukuka aykırı bir şekilde ihlâl etmeleri önlenmek istenmektedir....” (<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10550.pdf>, (E.T.:15.12.2020))*

³⁰ Özek, s.612.

³¹ Orijinal dili Sanskritçe olan *Manu Kanunnamesi* Hinduizm'in temel ahlak ve ibadet esaslarını içinde barındıran kutsal kitaplarından birisidir. *Manu Kanunnamesi* mitolojik olarak Hinduların ve insan ırkının atası kabul edilen ve *Manu* isimli bir kralın dini konularda verdiği bilgilerden oluşmaktadır. 2685 maddelik eserin MD.Ö. 200- MD.S. 100 yılları arasında derlendiği düşünülmektedir. Eserde erdemli bir kralın ülkesini nasıl yöneteceği, farklı kastlardaki kadın ve erkeklerin nasıl davranması gerektiği, karı-kocanın vazifeleri, hayat, ölüm, yeniden doğuş, cinsel hayata ilişkin kurallar ve kanunlar gibi birçok mesele ele alınır. (Ersöz, Emine. “*Manu Kanunnâmesi*’ne Göre Hinduizm”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2007, s. xix vd.)

esaslara dayanan kast sistemi ve düzeni aleyhine meydana gelen fiiller, toplum düzenine karşı suçlar olarak kabul edilmiştir. Çünkü kast sistemi, toplum düzeninin esaslarını Brahmanizm'in kurallarına dayandırmıştır.

Eski Mısır uygarlığında da eski Hint'e benzer toplum-devlet-din birlikteliği görmek mümkündür. Dinin korunması aynı zamanda devlet ve toplum düzeninin korunmasıdır. Kamu düzeninin aynı zamanda dini kurallara uymakla sağlandığı kabul edildiği için, dine karşı suçlar devlete karşı suç olarak kabul edilmiştir. Dönemin yapısına uygun olarak, din adamlarının ve kralın emirlerine riayetsizlik ve sadakatsizlik anlamına gelebilecek çeşitli davranışlar cezalandırılmıştır.

Eski İon Yarımadası'nda da kral kutsal ve ilahi olarak kabul edildiğinden devlet ve kral yapıları iç içe geçmiş kavramlar olduğu için krala karşı ika edilen suçlar da devlete karşı işlendiği kabul edilmiştir. Buna karşın, Atina Şehir Devleti döneminde yönetim biçimi olarak tiranlık değil demokrasi söz konusu olduğundan, halk egemenliği tiranın otoritesinin yerine ikame olmuştur. Bu değişimden kaçınılmaz olarak hukuk sistemi de etkilenmiş ve devlete karşı fiillerin topluluğa, halka karşı işlendiği kabul edilmiştir.³²

B. Roma Hukukunda İhanet Suçu

1. Erken Dönem Roma Hukukunda İhanet Suçu

Devlete karşı işlenen suçların tarihini Cumhuriyet öncesi erken Roma dönemine kadar götürmek mümkündür.³³ İhanet suçunun Roma'nın erken dönemlerinde babanın (*pater familias*) ailesi üzerindeki yargı yetkisine karşı işlenen suçlardan günümüzde kullanılan anlamına doğru evrildiği değerlendirilmektedir.³⁴ Nitekim babaya ait olan ve ailesindeki bütün çocuklar, torunlar, köleler üzerindeki bu hâkimiyet *patria potestas* olarak ifade edilmiştir.³⁵ Babanın aile üyeleri üzerindeki yetkisi tartışmasız ve mutlaktır. Öte yandan *patria potestas* yani babanın yarı kamusal gücü ona aile üyeleri hakkında her türlü tasarrufta bulunma yetkisi verdiğinden baba aile bireylerinin işlediği bazı suçlarda onları cezalandırma yetkisine de sahiptir.³⁶

Roma İmparatorluğu'nun daha ilk kuruluş aşaması olan en erken dönemlerinde devlet adeta klan ve aileler federasyonu mahiyetindedir. Devletin varlığı açısından ailenin otoritesini sürdürmesi önemli kabul edildiğinden *patria potestas*'a (*babanın otoritesi*) karşı işlenen bir suç ihanetle eşdeğer olarak görülmüştür. *Pater familias* öldürmek ya da ona zarar vermek istikrarı (statüko) tehlikeye düşürebileceğinden en ciddi suç olarak görülmüştür. Dolayısıyla Roma ailesinde babanın otoritesine karşı işlenen suçlar bugün kullandığımız anlamda vatana ihanet suçunun ilkel bir türü olarak değerlendirilebilir.³⁷

³² Özek, s.605

³³ Head, Michael. *Crimes Against the State*, Published by Routledge, 2016, New York, s. 24.

³⁴ Lear, Floyd Seyward. *Treason in Roman and Germanic Law*, University of Texas Press, Austin, 1965, s. 15.

³⁵ Poste, Edward. *Elements of Roman Law By Gaius*, Oxford at the Clarendon Press, Oxford, 1871, s. 48

³⁶ Lear, s.15; Doğanç, Kâmil/Kocakuşak, Fulya. "Eski Roma Ailesinde Pater Familias ve Patria Potestas Kavramları", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 16, Sayı 27, Bursa, 2014, s. 234.

³⁷ Lear, s.15.

2. Cumhuriyet Dönemi

Yukarıda da belirttiğimiz gibi vatana (Roma'ya) ihanet, devlete karşı işlenen suçlar içinde en eski olanıydı. Cumhuriyetin son yıllarında ise ihanet suçlarının kapsamı genişlemiş ve kendi içerisinde bir tasnife tabi tutularak ihlaller ve bunların karşılığı olan cezalar belirlenmiştir.³⁸ Bu dönemde de, tıpkı eski İyon Yarımadası, Mısır, Atina Şehir Devleti'nde olduğu gibi, vatana ihanet ile topluma karşı işlenen suçlar aynı anlama gelmekteydi. Devlete karşı silahlanmak, izin verilmeden savaş açmak ya da asker toplamak, ordulara pusu kurmak, askerden kaçmak fiilleri ve dahası düşünce açıklamaları da vatan hainliği kapsamındaydı.³⁹

3. İmparatorluk Dönemi

Roma Cumhuriyetinin imparatorluğa evrilmesi ile büründüğü karmaşık ve mutlakiyetçi yapı sonucunda ihanet suçu artık babanın ailevi alanından çıkmıştır. Çünkü devletin yapısı ailenin ortadan kaldırılması ile bozulacak kadar basit olmaktan değildir. Gerçekten, erken dönemde ismine “*parricidum*” denilen cinayet suçu sosyal istikrarı bozacak mahiyette görüldüğünden ihanet suçu olarak kabul edilirken artık devletin kurumsallaşmasıyla içine “*parricidum*” suçlarını da alan “*perduellio*” kavramı ihanet suçlarını tanımlamak için kullanılmıştır. Vatana ihanet ve düşmanla iş birliği yapma suçuna karşılık gelen “*perduellio*” kavramı kötü savaşçı, düşman, iç düşman anlamına gelen “*perduellis*” kelimesinden türemiştir.⁴⁰

a. Perduellio

Savaş anlamına gelen “*duellum*” kelimesinden türeyen *perduellio* kapsamına giren fiiller Roma'da *numerus clasus* olarak yani tüketici olarak sayılmamıştır. Genel olarak topluma karşı işlenen suçlar bu başlık altında kabul edilmiştir. Perduellio olarak kabul edilen tüm eylemlerin ortak özelliği ise bir tür özel kast olan faildeki “*hostilis animus*” veya “*topluma zarar verme niyeti*”nin varlığıdır.

İmparatorlukta bazı davranışların *perduellio* olarak kabul edilmesinde çoğu zaman politik kaygılar belirleyici olmuştur. Nitekim başlangıçta “*crimen imminutae maiestatis*” olarak bilinen suçlar failin “*animus hostilis*”in türüne bakılmaksızın hem devletin iç düzenine hem de dış ilişkilere zarar veren eylemler için kullanılırken MÖ 245'ten itibaren, suça belirlenen cezalar ağırlaştırılmış ve suç kapsamı genişlemiştir.

“*Perduellio*” kavramı devlete karşı işlenen, devlete zarar veren her türlü kötü fiilleri kapsamaktadır. Bu kavrama şu gibi suçlar dahil edilmiştir: askerî kampı terk, firar, Roma düşmanı hatta müttefik olmayan devlete gitme, düşmana silah ve yiyecek verme, düşmana bilgi sağlama, düşmanla anlaşma yapma. Bu nev'i suçlar hem cumhuriyet devrinde hem de imparatorluk döneminde askerî mahkemelerin yargı yetkisine bırakılmıştır.

Farklı bir *perduellio* türü olarak “*proditio*” suçları herhangi bir şehrin bölgenin veya askerî garnizonun düşmana teslim edilmesi olarak tanımlanabilir. Bu suçların karşılığında çarmlıha

³⁸ Özek, s. 607.

³⁹ Gürten, Kadir. “Roma'da Devlete Karşı İşlenen Bazı Suçlar ve Cezaları”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 2017/3, 2017, Ankara, s. 57.

⁴⁰ Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, Cilt I, Der Yay., İstanbul, 14. Bası, 2016, s. 55.

germe, vatandaşlık ve medeni hakların kaybı, suçluyu çölde bırakma, kazığa geçirme, vahşi hayvanlara atma gibi cezalar uygulanmıştır.⁴¹

b. Crimen Laesae Maiestatis

Bilinen en eski Roma kaynaklarına göre (MÖ III. yüzyıl ortası) devlete karşı en ciddi suçlar “*crimen laesa maiestas*” olarak adlandırılmaktadır. “*Crimen maiestatis*” ya da “*crimen laesae maiestatis*” MÖ 103 civarında “*Lex Appuleia De Maiestate*” ile başlayan ve “*Digesta*” ile biten özel yasalarda düzenlenen suçlar olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴² Roma’da imparatorluğa geçişle birlikte imparator, Tanrı’nın yeryüzündeki gölgesi/temsilcisi/kılıcı olarak görülmüş ve onun şahsına (ve hatta heykellerine) karşı işlenen suçlar *crimen laesae maiestatis* kapsamında değerlendirilmiştir. Nitekim MÖ 27’de ilk imparator olan *Augustus* tahta çıktıktan sonra devlet aleyhine suçlar, “*crimen majestatis*”⁴³ ismini almış ve bu suç muhtelif gruplara ayrılmıştır. Müteakiben *İmparator Gaius, Caesar* ve *Sulla*’nın ihanetle (*maiestas*) ilgili önceki düzenlemelerini, “*Lex Iulia Maiestatis*”i yürürlüğe sokarak değiştirmiş ve böylece “*crimen laesae maiestatis*” kavramının içeriği genişletilmiştir. Bu, kanunlar bütünüyle devletin ve halkın güvenliğine zarar veren ve dolayısıyla imparatora zarar veren eylemlere karşı çıkarılmış bir dizi kurallar bütünüdür. Dönemin ruhuna uygun olarak, *Lex Iulia Maiestatis* kapsamına giren suçların sınırları çok net olmaması şaşırtıcı değildir. Bununla birlikte, mezkûr kanunların kalıcılığı “*Digesta*”⁴⁴ ile olmuştur.⁴⁵ Roma’nın ihanetle ilgili düzenlemelerinin “*Digesta*”nın 48’inci kitabına dahil edilmesi, *criminal laesae maiestatis* anlayışının yüzyıllarca etkisini sürdürmesinde önemli bir kilometre taşı olmuştur.

Başlangıçta “*crimen maiestatis*” olarak sınıflandırılan ve sınırları belirsiz fiillerin listesi zamanla genişleyerek “*Codex Justinianus*”ta nihai şeklini almıştır. Bu eylemler başlangıçta ölüm, sürgün veya mallara el konulması şeklinde cezalandırılırken “*lex Quisquis*”te failin ailesine, özellikle de oğullarına karşı yaptırımlar öngörülmüştür.⁴⁶

İhanet suçu *İmparator Augustus* döneminde *crimen laesa maiestas* emperyal devletin emelleri için uygun bir argüman olarak kullanılmış ve imparatorun kişiliğini ve otoritesini koruyan kapsamlı bir doktrin haline gelmiştir.⁴⁷ Aslında anılan fiillerin suç olarak görülmesi muhaliflerin ezilmesi için yöneticilere önemli bir fırsat sağladığını söylemekte herhangi bir beis yoktur.

⁴¹ Lear, s.17.

⁴² Dyjakowska, Marzena. *Crimen Laesae Maiestatis A Study of Roman Law Influences in Old Poland*, Wydawnictwo KUL ul. Zbożowa, Lublin, 2013, s. 28.

⁴³ Bir görüşe göre, her *perduellio* fiili *crimen maiestatis* olsa da *crimen maiestatis* başlığı altındaki her suç *perduellio* olarak tanımlanamaz. Zira *crimen maiestatis* kavramı daha geniş kapsamlı olup içerisinde vatan hainliği haricindeki suçları da barındırmaktadır. Bu iki kavramı *Lex Cornelia* başlığı altında birleştiren kişi *İmparator Sulla* olmuştur. (İtişgen Dülger, Rezzan. “Vatana İhanet Suçunun Kökenleri Üzerine Bir İnceleme”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 23, Sayı 2, İstanbul, 2017, s. 109.)

⁴⁴ *Digesta*, MS 528-534 yılları arasında derlenen *CIC*’in dört bölümünden birisidir. Elli kitaptan oluşan *Digesta* kanun hükmünde olup belli olaylar için verilmiş somut hüküm ve kararları kapsamaktadır. (Küçük, Eşref. “XII. Yüzyıl Rönesansı ve “Yeniden doğan” Roma’yı Günümüze Bağlayan Son Halka: Pandekt Hukuku”, *AÜHFD*, Cilt 56, Sayı 4, Ankara, 2007., s. 113.)

⁴⁵ Wessel, Willem/Damen, Peter, “*Maiestas in the Dutch Republic*”, *Rotterdam Erasmus Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi (Master Thesis Early Modern Intellectual History)*, Rotterdam, 2017, s. 18., <https://thesis.eur.nl/pub/40565/Damen-Wessel.pdf>, (E.T.:18.09.2020)

⁴⁶ Dyjakowska, s. 29.

⁴⁷ Head, s.24.

Nitekim suçun nasıl oluşacağı imparatorun takdir yetkisine bırakılmıştır. Roma Devleti'nin yüceliğine, onuruna, şerefine zarar verebilecek fiiller *crimen laesae majestatis* kapsamındadır. İmparator, Roma halkının egemenlik ve onurunu temsil etmekte ve bu nedenle imparatora karşı saldırgan fiiller veya düşmanca davranışlar, Tanrı'ya da karşı gelmek anlamına geldiğinden, cezalandırılmıştır. Suçun kapsamının oldukça geniş tutulması hedeflendiğinden bu nevi suçların oluşması için herhangi bir cebir veya silah kullanımı aranmamıştır.⁴⁸

İmparatorluk döneminde vatana ihanet suçunu ele alan diğer bir düzenleme ise *Lex Appuleia de Maiestate*'dir.⁴⁹ Bu kanun, kanunların veya diğer siyasî organlarca alınan kararların uygulanmasını engelleyen Roma hakimlerine karşı çıkarılmıştır. Bu kanun diktatör *Sulla* döneminde (MÖ 81) "*Lex Cornelia de Maiestate*" olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde *maiestas* (ihanet) Roma Cumhuriyetinin kilit politik kavramı haline gelmiştir. Söz gelimi, iç karışıklığa sebep olmak *maiestas* kapsamına giren bir fiil olarak kabul edilmiş ve isyana sebep olanları yargılamak için MÖ 90 yılında "*Lex Varia*" yayınlanmış bu Kanun ile de bir de özel yetkili bir mahkeme kurulmuştur.⁵⁰

4. Suçlar ve Cezaları

Vatan hainliği geniş kapsamlı bir suç olduğu için vatan hainliğinin tanımı dönemden döneme değişebilmekle beraber bazı fiiller hemen her dönemde ihanet olarak kabul edilmiştir. Fail olarak herhangi bir ayıma gidilmemiştir. Bu bağlamda vatan hainliği suçlarını Roma vatandaşları işleyebilecekleri gibi üst düzey komutanlar, yöneticiler ve askerler de işleyebilirlerdi. Vatana ihanet cürümleri olarak şunlar sayılabilir:

İmparatorun emri olmadan ve kötü niyet taşıyarak rehineleri öldürmek,

Halefi geldiğinde sahip olduğu makamı yöneticinin teslim etmemesi,

İmparatorun emri olmadan savaş açmak ya da zorla asker veya ordu toplamak,

Müttefikleri düşman edecek, art niyet güderek düşmanın teslim olmasına engel olacak davranışlar ile *res publica*'nın çıkarlarıyla ters düşecek şekilde rehinleri iade etmek,

Düşmana para ya da hayvan vermek,

Savaş alanında çatışmadan teslim olmak, orduyu terk etmek ya da bir ordugahı teslim etmek,

Keşif birliklerinin keşif sırasında düşmanla karşılaştığında onlara göğüs germek yerine kaçması,

Kendinden yüksek rütbeli bir subaya el kaldırmak,

Askerden kaçıp düşmana sığınmak,

İmparatorluk kanunlarını tahrif etmek ya da kopyasını yapmak,

⁴⁸ Dülger, s.107.

⁴⁹ Etimolojik olarak Latince "lex" sözcüğü, iki şey, iki insan arasında sıkı ilişki, sıkı bağlantı anlamına gelmektedir. Kelimenin çoğulu ise "leges"tir. Dolayısıyla *lex* iki şey arasındaki uzlaşma ile kurulan bağlantı anlamındadır. (Selçuk, Sami. *Eski Çağlarda Suç Hukuku*, Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan, Cilt II, Ankara, 2015, s. 1046.)

⁵⁰ Gürten, s. 57.

Herhangi bir magistra'yı ya da Roma halkının diğer memurlarını öldürmeyi amaçlayacak şekilde komplo kurmak,

Devletin çıkarlarına karşı silahlı ya da başka şekilde çete toplayarak, tapınakları ya da diğer mekanları işgal etmek, askerî birlikleri isyana teşvik etmek,

Vatan hainliğinden hüküm giymiş birinin kaçırılmasına göz yummak,

Çağırılmadan sürgünden dönmek,

Sivil bir vatandaşın bilerek ve kötü niyet taşıyarak devletin bir memuruymuş gibi davranması,

Bir yöneticinin ya da herhangi başka birinin, kamu binalarına imparatorun başkasının ismini yazdırması,

Bilerek ve isteyerek kamu arşivlerine sahte kayıt girmek ya da girilmesini emretmek,

İmparatorun şahsına karşı işlenen suçlar.⁵¹

Cumhuriyet Dönemi'nde, *perduellio*'ya hafifletici neden yoksa ölüm veya sürgün cezası verilir, mallarına el konulur, o kişinin evlatları da kanı bozuk ilan edilirdi.⁵² *Deportatio in insulam* denilen belirli bir yerde ikamet mecburiyeti, *relegazione* denilen sürgün, hapis, *obiectio bestiis* yani umumi yerlerde faili parçalatma, *damnatio in ludum venatorium* denilen gladyatörlerle dövüşme gibi zalimane cezalar da bahse konu suçlar için tatbik edilen cezalar arasındadır. Bütün bu cezalara, malların müsaderesi, miras bırakmamak ve vasiyetnamelerin hükümsüzlüğü, lânetleme, bazı haklardan mahrumiyet gibi ağır neticeler de bağlanmıştı.⁵³

C. Cermen Hukukunda Vatana İhanet Suçu

Batı Roma İmparatorluğu MS 476'da yıkıldığında onun bıraktığı miras üzerinde çeşitli devletler ortaya çıkmıştır. Cermen topluluklarının üzerine oturduğu ve etkilendiği miras yalnızca Roma İmparatorluğu'nun toprakları değil aynı zamanda İmparatorluğun kültürü, hukuku gibi önemli değerleri olmuştur. Dolayısıyla *crimen maiestatis* kavramı yani vatana ihanet suçu Cermen topluluklarında da suç olarak varlığını sürdürmeyi başarmıştır. Erken dönem Avrupa'da sadakat genel olarak krallara karşı değil daha çok feodal prenslere veya kontlara karşı gelişmişti. Roma hukuku Alplerin kuzeyindeki Avrupa topraklarının önemli bir kısmında, özellikle Kuzeyde, etkisi azdı. Nitekim İngiltere, Almanya ve Kuzey Fransa okullarında Roma hukukundan çok örfi hukuk kurallarına rastlanılmaktadır.⁵⁴

İhanet suçunun ortaya çıkmasındaki tarihi şartlar ve yapılar Roma ve Cermen devletlerinde benzer özellikler taşısa da Roma hukukunda vatana ihanet kavramının altında yatan temel düşünce ile Cermen hukuku arasına bazı farklar da vardır. Mesela, Cermen hukukunda devlete karşı işlenen suçlar Roma'da hükümdarın şahsına karşı işlenmiş olarak kabul edilmemiş ve bunun yerine ihanet suçu bakımından *sadakatsizlik* olgusu esas alınmıştır. Bu anlayışın temelinde ise Cermenlerde kralın, Roma'da olduğu gibi, Tanrının temsilcisi olarak kabul edilmeyişi ve kralın hür insanlardan

⁵¹ Gürten, s. 58-60.

⁵² Selçuk, s. 1045.

⁵³ Dönmezer/ Erman, s. 55.

⁵⁴ Strayer, Joseph R. *Modern Devletin Kökenleri*, Say Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2020, s. 42.

oluşan toplumun kurallarını uygulamasının onun görevi olmasında yatmaktadır.⁵⁵ Nitekim, Imperium Romanum topraklarının barbarlarca işgalinden kısa bir süre sonra, Roma hukukundan esinlenen Cermen yasalarında krala olan sadakatin kişisel bağlılıktan değil, hükümdarın mutlak gücünden ve yasaların üzerindeki konumundan (*princeps legibus solutus*) ilham aldığı fikri öne çıkmış, bu anlayış Vizigot Kralı II. Alaric tarafından MS 506'da yayınlanan “*Lex Romana Visigothorum*” ve “*Leges Romanae Barbarorum*” ile Cermen kavimleri arasında yaygınlaşmış benimsenmiştir.⁵⁶

Cermen hukukunda, mağdurun rızası varsa, bazı suçlar cezalandırılmazken ihanet gibi toplumun güvenliğini ve esenliğini ilgilendiren, barışı tehlikeye düşüren suçlarda ise rızanın önemi olmamıştır. Bu tür suçları irtikâp eden kişi, herhangi bir karşılık/bedel/diyet ödenmesine izin verilmeksizin, öldürülmüştür. Mesela, vatana ihanet suçunun cezası, asma, diri diri gömme ya da boğma şeklinde infaz edilmiştir.⁵⁷

MS VI. yüzyılda Hıristiyanlık ve Cermen yasalarının etkisi altında kodlaştırma faaliyetleri olarak ortaya çıkan “*Epitome Sancti Galli (Lex Romana Raetica Curiensis)*” ve “*Breviarium Alarici*” (*Breviarium Alaricianum* veya *Lex Romana Visigothorum*) uyarlamalarında ihanet suçları küfür ve hakaret suçlarını kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Hatta sihirle ilgili kitaplara sahip olmak bile bu dönemde maiestatis suçu olarak kabul edilmiştir.

“*Lex Visigothorum Reccesvindiana*” (*Liber Iudiciorum*) olarak bilinen düzenlemenin Kral Reccesvind tarafından MS 654'te yayınlanmasından sonra⁵⁸, bu yeni düzende kral kendi yararı için değil, halkın ortak iyiliği ve mutluluğu için yasa yapmalı ve bu mevzuat hem kralı hem de halkı bağlamalı anlayışından hareketle Vizigot ülkesinde Roma hukukunun uygulanması kaldırılınca maiestatis suçu da Cermen adet hukukundan türetilen yeni kavramlara bürünmüştür. Bu suçlar için belirlenen ceza, kilisenin de etkisiyle, genellikle Hristiyan topluluğundan dışlanma şeklindedir.⁵⁹ Nitekim, 1199'da *Papa III. Innocent* maiestatis suçlarına karşı bir papazlık kararnameyi yayımlamıştır.

D. Orta Çağ Avrupa'sında Vatana İhanet Suçu

Ortak hukuk veya *Pandekt hukuku* olarak da adlandırılan⁶⁰ Roma hukuku XIX. yüzyıla dek Avrupa coğrafyasında tamamlayıcı hukuk olarak yürürlükte kalmıştır. Gerçekten, Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra V. yüzyılda Roma'nın sosyo-kültürel, idarî ve hukuki etkisi kıta Avrupa'sında yaşamaya devam ediyordu. Avrupalı hükümdarlar, Roma hukukunun elverişli yanlarını kendi egemenlikleri yani kendi çıkarları için kullanmakta herhangi bir sakınca görmediler. XII. yüzyıldan itibaren, Fransa, Sicilya ve İngiltere kralları statülerinin bir Roma imparatorununkine eşit olduğunu iddia ediyorlardı. Bu, Roma kanunlarıyla Roma İmparatorlarına verilen tüm ayrıcalıklara kendilerinin de sahip oldukları anlamına geliyordu. ⁶¹Roma kanunları, Avrupa mahkemelerinin kanuni-politik söylemine ve hükümdarlarının egemen güce sahip olma

⁵⁵ Dülger, s. 112.

⁵⁶ Dyjakowska, s. 85.

⁵⁷ Selçuk, s.1053.

⁵⁸ ABD Ulusal Kongre Kütüphanesi, <https://id.loc.gov/authorities/classification/KJ252.html>, (E.T.:02.03.2021)

⁵⁹ Dyjakowska, s. 86.

⁶⁰ Küçük, s. 111.

⁶¹ Head, s. 24.

iddialarına uygun bir ortam sağlamıştır. Hükümdarlar kendilerini Tanrı tarafından verildiğini iddia ettikleri “*puysance plainière et absolute*” yani *mutlak genel güç* olarak görüyorlardı. II. Frederick ve Kral V. Charles şahıslarına karşı işlenen suçları devlete karşı suçlar olarak kabul eden kararnamelere imza attılar. Bu kararnameleri müteakiben bahse konu fiilleri irtikap edenler hakkında ölüm cezası ve malvarlığına el koyma şeklinde cezalar tatbik edilmiştir.⁶²

Orta Çağ Avrupa’sında devlet düşüncesi hükümdarın/kralın şahsıyla özdeşleşmeye başlayınca krala karşı ika edilen fiiller vatana ihanet suçu olarak kabul edilmiş ve devlet aleyhine cürümlerin kapsamı çok genişlemiştir. Hristiyanlığın yayılması ve Feodalizmin sona ermesi ile Roma hukukunun Germen hukukuna daha çok tesir etmiş, *crimen majestatis* yani ihanet suçları mefhumu Germen hukukuna yerleşmiştir. Bilhassa, son *lex maiestatis* olarak bilinen *Quisquis* isimli Kanun bu konudaki kilisenin nüfuzunu artırmıştır. Germen hukukunda cezalar sertleşmiş ve kolektif cezalandırma usulüne kayılmıştır. Bu kanun, diğer Avrupa ülkelerinde ve özellikle Orta Çağ İtalya prensliklerinde de etkisini göstermiştir.

XV ve XVI. yüzyıllarda vatana ihanet düşüncesi ve bu suçların cezalandırılmasına tepki gösteren birtakım görüşler ortaya çıkmıştır. Gerçekten, insanı her türlü değerın üstünde gören ve keyfi cezalandırmaya karşı çıkan liberal ceza hukuku akımının önde gelen savunucuları *Montesquieu*, *Beccaria*, *Filangieri*, *Feuerbach* gibi hukukçu ve düşünürler siyasî suç kavramını ortaya atmış ve devlete karşı suçların konusu tüzel kişilik olarak bizatihi devletin kendisi olarak görmüş ve krala/hükümdarın şahsını devletle özdeşleştiren rabıtayı koparmışlardır. Bu anlayışla hazırlanan 1810 Fransa Ceza Kanunu, 1813 Bavyera Ceza Kanunu, 1851 Prusya Ceza Kanunu, 1871 Alman Ceza Kanunu, 1889 İtalya Ceza Kanunu klasik liberal hürriyetçi görüşün ilk örnekleri olarak sayılabilir.

Liberal ceza kanunları, tabii hukuk düşüncesinin etkisiyle, devleti en üst siyasal organizasyon olarak görmüş ve bireysel hak ve özgürlüklere önem vermiştir. Yine de Roma hukukunun kalıntısı olarak *crimen majestatis* kapsamında kral ve ailesinin dokunulmazlığı sürmüş bunlara karşı işlenen suçlar devlete karşı ika edilen suçlar olarak mevcudiyetlerini devam ettirmişlerdir.⁶³

E. İslam Hukukunda Vatana İhanet Suçu

İslâm hukukuna göre devlet aleyhine işlenen cürümler tâ’ziren cezalandırılan suçlar grubuna girmektedir.⁶⁴ Çünkü Kuran-ı Kerim’de açık olarak vatana ihanet suçu ve cezası düzenlenmiş değildir. Ancak bazı ayetlerde hıyanete ve isyan fiillerine yer verildiği görülmektedir:

⁶² Wessel/Damen, s. 20.

⁶³ Özek, s. 612-613.

⁶⁴ Ta’zir kelime anlamı olarak te’zib etmek veya azarlamak manasına gelmektedir. (Luggat Osmanlıca Türkçe Sözlük, <https://www.luggat.com/index.php#ceviri>, E.T.:12.02.2021); Fıkıhta ise ta’zîr, had suçları ve belirli cezası bulunmayan suçlara verilecek, miktarı ve icrası yöneticiye veya hâkime bırakılmış cezaları ifade eder. Ta’zîr cezasının şekil ve miktarının belirlenmesinde suçun türü ve büyüklüğü, suçlunun hali ve yol açtığı zararlar suçun işlenmesine etki eden unsurlar dikkate alınır. Bu sebeple ta’zîr suçu ve cezası toplumun âdetlerine ve suçun işlendiği zamana göre değişiklik arz edebilir. Ta’zîr cezaları asli ceza niteliğinde olabileceği gibi asli cezaya bedel veya ek bir ceza mahiyetinde de olabilir. Ta’zîr cezaları, bedeni cezalar, hürriyeti kısıtlayıcı cezalar, mali cezalar, kınama ve mahrumiyet cezaları şeklinde değişik biçimlerde tezahür edebilir. (Başoğlu, Tuncay. “Ta’zir”, TDV İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tazir>, E.T.02.01.2021)

“Bir peygambere, emanete hıyanet yaraşmaz. Kim emanete (devlet malına) hıyanet ederse, kıyamet günü, hainlik ettiği şeyin günahı boynuna asılı olarak gelir. Sonra herkese -asla haksızlığa uğratılmaksızın- kazandığı tastamam verilir.” (Ali İmran süresi, 161. Ayet)

“Kendilerine hıyanet edenleri savunma; çünkü Allah hainliği meslek edinmiş günahkârları sevmez.” (Nisa süresi, 107. Ayet)

“Allah ve Resûlüne karşı savaşanların ve yeryüzünde (hak) düzeni bozmaya çalışanların cezası ancak ya (acımadan) öldürülmeleri ya asılmaları yahut el ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi yahut da buldukları yerden sürülmeleridir. Bu onların dünyadaki rüsvaylığıdır. Onlar için ahirette de büyük azap vardır.” (Maide süresi, 33. Ayet)

İslâm hukukunda devlet aleyhine ve ta’ziri gerektiren cürümleri hükümdarın meşru emirlerine, kanunlara, nizamnamelere muhalefet, fesat çıkarma, toplum hayatını tehlikeye düşüren fiiller, casusluk, bağılık, ⁶⁵ irtidat (dinden çıkma) olarak sayabiliriz. Bu cürümlerin cezası olarak katle kadar giden çeşitli cezalar öngörülmüştür. Ta’ziren cezalandırma yetkisi ancak bazı kişilerde (hükümdar, kadı veya muhtesip) olduğu için cezalandırmada âmme menfaati bulunması şartı aranmıştır. Esasında bu nevi suçlar için ölüm cezası tatbik edilmemesi gerekirken Osmanlı Devleti’nde, *siyaseten katl* adı altında, bu suçların cezalandırıldığı görülmektedir.⁶⁶

⁶⁵ İslam hukukunda vatana ihanete benzer bir kavram olan “bağy/baği” kavramı karşımıza çıkmaktadır. Baği devlet başkanının otoritesine karşı güç kullanılarak isyan etmek demektir. Baği suçu içinde ihanet suçunun unsurlarını da mündemiç olan geniş kapsamlı bir suçtur. Bu suç literatürde “*siyaseten katl*” olarak ifade edilen suçun da temelini teşkil eder. Baği suçunun unsurları olarak padişaha ya da hükümdara karşı isyan ya da ayaklanma, kuvvet kullanarak iktidarı ele geçirmeye çalışma ve açık bir isyan kastının olması şeklinde ifade edilmiştir. (Akgündüz, Ahmet. “Kanunnamelerdeki Ceza Hukuku Hükümleri ve Şer’i Tahlili”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1, Ankara, 1999, s.5-6); İsyancılar kendilerince haksız gördükleri adil olmayan veya gayri meşru bir yönetime karşı harekete geçmektedirler Baği fiilin suç olarak kabul edilmesi ve faillerinin cezalandırılması Kur’an-ı Kerim’de Hucurat Suresi 9. Ayet (Eğer müminlerden iki grup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin. Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah’ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın. Eğer dönerse aralarını adaletle düzeltin ve (her işte) adaletli davranın. Şüphesiz ki Allah, adil davrananları sever.) ve Hz. Muhammed’in; “Bir Müslümanın kanı şu üç sebepten birisiyle akıtılır: İmandan sonra küfre dönme, evlendikten sonra zina yapma, haksız yere adam öldürme.” hadisiyle temellendirilmiştir. (El-Mâverdi, Ebü’l-Hasen. *Dürrü’s-Sülûk Fi Siyâseti’l-Mülûk*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2019, s.128, e-kitap, http://www.ekitap.yek.gov.tr/Home/Show2?BOOK_NO=125, E.T.:10.03.2021); Baği suçunu diğerlerinden ayıran en önemli husus failin amacıdır. Gerçekten isyancılar yönetimi devirmek, değiştirmek ya da ayrı devlet kurmak ister ve yaptıklarının İslam’a uygun olduğunu düşünür. İsyankârlar, dinden de çıkmış olarak kabul edildiğinden bağyler ile yapılacak mücadele bir cihat anlamı taşımakta ve mücadele bütün Müslümanlara dini bir vecibe olarak yüklenmektedir. (Özek, s. 610-611); Baği suçu sabit olan isyancılarla savaşmak ve bu sırada onları öldürmek helâl kabul edilmiştir. Yalnız onların Müslüman olduğu ve suçlarının siyasî bir suç teşkil ettiği dikkate alınarak sadece zaruret halinde ve isyanı bastırarak ölçüde bir şiddete izin verilmiştir. Ele geçenlerin yaralıları öldürülmez, malları ganimet olarak dağıtılmaz ve telef edilmez, aile fertleri esir alınmaz. Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel’e göre kaçan âsiler takip edilmez. Nitekim Hz. Ali Cemel Vak’ası’nda kaçanları takip etmemiştir. Ebû Hanife ise bu kaçış diğer isyancılara katılmayı sonuçlandıracak ve yeni bir isyana yol açacaksa onların takip edilip yakalanması fikrindedir. İsyanın bastırılmasından sonra harp hukuku hükümleri uyarınca âsilerin isyan sırasındaki öldürme ve yaralama gibi suçları ayrıca cezalandırılmaz. Yine bu esnada yaptıkları zararlar tazmin ettirilmez. İsyancıların evleri yıkılmaz. Meyvelik ve sebzeliklerine, ekinlerine zarar verilmez. Onlarla savaşmak için müşriklerden ve zimmîlerden kuvvet istenmez. Üzerlerine mancınkla taş atma gibi tahrir gücü yüksek silahlar kullanılmaz. (El-Mâverdi, s.129-131.) Sadece isyanlarıyla ilgili olarak ta’zir cezasına çarptırılırlar. Ebû Hanife ta’zir olarak ölüm cezasını da verebileceğini ileri sürerken diğer hukukçulara göre ölüm cezası dışında bir ceza uygulanır. İsyan sırasında işlenen zina, içki içmek vb. isyanla ilgisi olmayan suçlar ise ayrıca cezalandırılır. (Şafak, Ali. “Baği”, TDV İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/bagy>, E.T.:05.07.2020)

⁶⁶ Özek, s. 610.

İslam hukukunda isyan fiillerinin cezalandırılması sadece bir niyete veya hazırlığa yöneltilmemiş, fiilin cezalandırılabilmesi için manevi unsur olarak isyan hareketine ve cinayete kast olunması (kast-ı mahsus) aranmıştır. Fiile varmayan düşünceler cezalandırma için yeterli görülmemiştir. Hz. Ali'nin Haricilere davranışı bu duruma örnek olarak verilebilir.⁶⁷

F. Osmanlı İmparatorluğu'nda Vatana İhanet Suçu

Geleneksel olarak Türklerde vatan kavramına ağırlık ve hususiyet verilmiş, hatta kutsallık da atfedilmiştir. Bu sebeptendir ki, vatana ihanet cürümleri toplumda en düşük ahlak derecesi olarak aşağılanmış gerek örfi hukukta gerekse de şer'i hukukta ağır yaptırımlara bağlanmıştır. Mesela, Göktürklerde isyan ve vatana ihanet suçlarının cezası idamdı.⁶⁸ Cezayı vermek ve infaz etmek hakkı ise kağana aitti. Diğer bir örnek ise Sultan II. Mehmet'in Bizans'tan rüşvet aldığı, Rumlarla iş birliği yaparak ihanet ettiği gerekçesiyle Vezir-i azam Halil Paşa'nın idamını emretmesidir.⁶⁹

Sözlü edebiyatımızın bir parçası olan efsanelerimizde de ihanet ile ilgili menkıbelere rastlamak mümkündür. "*Lanet Taşı*" isimli Türkmen efsanesinde bir Türkmen kenti olan Merv'in yıkılışı anlatılmaktadır. Şehrin yıkılışında ihanet ve nifak önemli rol oynamıştır. Merv'e ihanet eden hainler ise en ağır şekilde cezalandırılmışlardır.⁷⁰

"...Mert bir kere ölür, namert bin kere ölür" demişler. Çok ölçüp biçtikten sonra hain vezir ilk planından vazgeçmek zorunda kalır. Çünkü nasıl olsa kendi canını kurtaramayacaktır. Şehri koruyanların eline ilk düşecek kendisidir. Bunu anladıktan sonra o başka bir yol arar. Kendisi gibi dönepleri toplar ve Merv'e bir elçi gönderir. Elçinin eline bir mektup verir. Mektuba şu sözleri yazar: "Her şeyin bir miktarı vardır. Fazla direnmeyin. Çöpte çörde sayı var. Sizin üstünüze gelen askerde ise sayı yok. Onlar sizin yurdunuzda yel estirirler. En iyisi teslim olun da başınızı kurtarın." Bu hainlik şehri koruyanların zoruna gider. Onlar dönepleri yakalayıp, onların leşini kalenin dışındaki aç itlere verirler."

Tanzimat Fermanı ile hız kazanan Batılılaşmanın etkisi ile Fransa Ceza Kanunu'ndan esinlenerek hazırlanan 1840 ve 1858 ceza kanunlarında vatana ihanet cürmünden ziyade *bağy* (devlete isyan) cürmüne yer verilmiştir. Örneğin 1840 tarihli Kanun-u Ceza'nın Evvelki Faslı'nın 1.maddesinde bu suç;

"Devlet-i Aliyyeye ve kavanin ve nizâmâtâ mugayir harekete tergîp vadisinde fesath sözler söylemek" "Fiilen olduğu halde yani bir kimseyi veya birtakım adamları bağy u isyana davet etmek ve onlara esliha ve barut vermek gibi şeylere tasaddi edecek olduğu takdirde bilâ istisna Tebea-ı Devlet-i Aliyyeden olanların metbuû şer'isi olan padişahına ihanet ve Devlet-i Aliyye

⁶⁷ İslam hukukçuları Hz. Ali'nin Hâricîler'e hitaben, "Siz başlamadıkça biz sizinle savaşa girmeyiz" şeklindeki içtihadını esas alarak isyan başlamadan âsilerle savaşılamayacağını savunmuşlardır. Gerçekten, Hz. Ali, ayrı bir grup oluşturan Hâricîlerle, kendisinin tayin ettiği valinin Hâricîler tarafından öldürülmesi ve silahlı isyan başlayınca kadar savaştırmamıştır. Çoğunluğu teşkil eden hukukçulara göre ise âsilerin yapmış olduğu hazırlıklar isyan edeceklerine karine teşkil ediyorsa savaşa başlamak için fiilen isyan etmeleri artık beklenmez, çünkü bu durum fitnenin büyümesine sebep olur. Ancak barış yoluyla isyana engel olunabileceği umuluyorsa öncelikle bu yol tercih edilmelidir. (Şafak, s.452.)

⁶⁸ UĞURLU Serdar/YILMAZ Kaan, "Türk Devlet Yönetme Geleneğinde Töre'den Örf'e Değişim", *Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/2 Spring 2011, s. 956.

⁶⁹ Katgı, İsmail. "Osmanlı Devleti'nde Siyaseten Katl (Hukuki Maiyeti, Sebepleri, Usulü, İnfazı ve Sonuçları)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 24, Kocaeli, 2013, s. 186.

⁷⁰ Başaran, Cihan Barış/ Erol Çalıskan, Şerife Seher. "Türkmen Efsanelerinde Vatana İhanet ve Cezası", *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, Cilt 6, Sayı 34, Ankara, 2017, s. 1724.

aleyhine ikazı fitneye cesaret ve kati nefse cüret misillü bir hareket-i sarihası vuku bulup da şer'an ve kamunen ve alenen ve tahkikat-ı lazime ve tetkikat-ı mukteziye ile kiraren ve miraren davası görülerek bilâ garaz cünhası badessübut hüküm tereddüp etmeksizin hafî ve celî ve tesmîmen ve gerek her türlü suver-i mümktüne ile hiç kimsenin canına kast olunmamasına taraf-ı eşref-i Hazret-i Şâhânedan ahd ü misak buyurulmuş olduğundan Devlet-i Aliyye memurlarından ve alelülak sair eşhasdan hiç kimse diğer birisinin canına kast edemeyeceğine binaen "faraza vüzaradan birisi tarafından bir çobanın bile canına kast vukuunda ol vezirin hakkında dahi kısâs-ı şer-i icra oluna.

"1- Sâi bil-fesad olanlar iki suretten hâli olmayıp birisi kavlen ve diğeri fiilen olacağından meselâ bir adam diğer bir adamı veyahut birtakım adamları Devlet-i Aliyyeye ve kavanin ve nizâmâtâ mugayir harekete tergîp vadisinde fesatlı sözler söyleyecek olur ise bir seneden beş seneye kadar fesadının derecesine göre vaz'ı kürek oluna.

2- Fiilen olduğu halde yani bir kimseyi veya birtakım adamları bağı u isyana davet etmek ve onlara esliha ve barut vermek gibi şeylere tasaddi edecek olduğu takdirde bu makule adamların cünhası pek azim olduğundan katl ve idam kılına. Şu kadar ki bu makule siyaseten katil olunacakların idamına hüküm olunduktan sonra taraf-ı eşref-i Hazret-i Padişahiye arz ve istizan olundukda sahib-i cünhanın katle bedel müebbeten kürekçe vaz'ı irade-i merâhimâde-i Cenab-ı Şahane'ye müfavvaz ola.

3- Bu misillü fesad-ı kavli ve fiiliye cesaret idenler Dersaadette oldukları halde davalarının rü'yeti ve tevatüren isbatı mutlaka Meclis-i Ahkâm-ı Adliyyeye mahsus ve münhasır buluna.

4- Taşralarda vuku bulduğu takdirde dahi evvel emirde memleket meclisinde görülüp ba'dehü meclis mazbatası ile beraber ol adam ve iktiza eden şahitler Dersaadete celb ile kezalik Meclis-i Ahkâm-ı Adliyede tekrar davası görüle."

şeklinde ifade edilmiştir.

1851 tarihli *Kanun-ı Cedid*'in 5. maddesinde devlete isyana teşvik suçu düzenlenmiştir.⁷¹ Aynı Kanun'un 6. maddesinde ise devlete isyan edenlere silah ve cephane verilmesi cezalandırılmıştır.⁷²

1858 Osmanlı Ceza Kanunnamesi 48 ila 54. maddeler arasında, vatana ihanet suçu "*Devletin Dış Güvenliğini İhlal Eden Cürüm ve Cünhalar*" başlıklı Birinci Faslında detaylı olarak anlatılmıştır. Anılan maddelerde çoğunlukla devlete karşı düşmanlarla iş birliği yaparak isyan, isyana teşvik, düşman kuvvetlerine lojistik yardım, Devlet-i Aliyye'nin kale liman vs. gibi önemli tesislerini düşmana teslim gibi suçlar düzenlenmiştir. Kanun'un 48. maddesinde Osmanlı tebaasından olup da Saltanat düşmanlarıyla beraber Saltanat aleyhine silah tutma suçu⁷³; 49. maddesinde Osmanlı Devleti vatandaşından herhangi birisinin devlet aleyhine yabancı devletleri savaşa tahrik ve teşvik etmek veyahut savaş ilan etmelerine neden olabilecek sebep ve yolları

⁷¹ "Sâi bi'l fesad olanlar iki nevi suretten hâli olmayıp, birisi kavlen ve diğeri fiilen olacağından meselâ bir adam diğer bir adamı veyahut birtakım adamları Devlet-i Aliyye ve kavanin nizâmâtâ mugayir harekâtâ tergîb vadisinde fesatlı sözler söyleyecek olur ise bir seneden beş seneye kadar fesadının derecesine göre vaz'-ı kürek ve pranga-bend ola" (Akgündüz, Ahmet. *İslam ve Osmanlı Hukuku Külliyyatı*, Cilt 1: Kamu Hukuku, Osmanlı Araştırma Vakfı, İstanbul, 2011 s.614'ten aktaran; Topçu, Namık Kemal. *Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar*, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, 2016, s.31.)

⁷² "Fiilen olduğu halde, yeni bir kimesneyi veya birtakım adamları bağı ve isyana davaet etmek ve onalra esliha ve barut vermek gibi şeylere tesaddi oldukta bu makulelerin cünhası pek azim olacağından siyaseten kati ve idam kılına. Şu kadar ki, bu makule siyaseten kati olunacakların idamına hükmolunduktan sonra taraf-ı eşref-i haz-ret-i padişahiye arz ve istizan oluna. Ve sâhib-i cünhanın katle bedel müebbeten kürekçe vaz'ı merâhim-âde-i Cenâb-ı Şâhâne'ye müfavvaz ola." (Akgündüz, s.614'ten aktaran; Topçu, s.31.)

⁷³ *Tebe'a-i Devlet-i Aliyye'den her kim olur ise olsun Saltanat-ı Seniyye'nin düşmanlarıyal beraber olarak aleyhine silah tutar ise idâm olur.*" (Akgündüz, s.628'den aktaran; Topçu, s.31.)

göstermek; ⁷⁴ 50. maddesinde Devlet-i Aliyye düşmanlarının Osmanlı topraklarına girmelerinin sağlanması, Osmanlı'nın bir şehir ve kale ve müstahkem mevkiini veya limanını, ambarını, tersanesini, gemisini düşmana teslim edilmesi ve düşman kuvvetlerine lojistik destek sağlanması suç olarak düzenlenmiştir. ⁷⁵

1858 Osmanlı Ceza Kanunnâmesi'nin “*Devletin Dış Güvenliğini İhlal Eden Cürüm ve Cünhalar*” başlığı altında derç olunan maddelerde ise devlete karşı silahlı isyan gibi suçlar düzenlenmiştir. Örneğin 55. maddede, Saltanat-ı Seniyye aleyhine silahlı isyan⁷⁶; 57. maddede, eşkiya ile birlik olunarak silahlı isyan⁷⁷; 58. maddede, suçların irtikâbı için gizli cemiyet kurulması⁷⁸; 59. maddede ise askerî tesislerin kumandasını ele alma veya teslim edilmesi hususundaki emre uymama⁷⁹; son olarak 61. maddede ise her nevi cephanelikleri kasten ve hiyaneten ihrak (infilak) edilmesi fiilleri suç olarak düzenlenmiş ve cezalandırılmıştır.⁸⁰

Vatana ihanet cürümü ile ilgili diğer bir düzenleme ise 15 Teşrin-i Evvel 1330 (1911) tarihli, Askerî Ceza Kanunnâmesi'ne zeyl edilmek üzere, *Esrar-ı Askerîyeyi İfşâ ve Casusluk ve Hiyanet-i Harbîye Hakkında Kanun-ı Muvakkat*'tır. Kanun'un kapsamı, *esrar-ı askerîyeyi ifşâ ve casusluk*

⁷⁴ “*Tebe'a-i Devlet-i Aliyye'den her kim düvel-i ecnebiyeyi Devlet-i Aliyye aleyhinde icrây-ı hareket-ı hasmaneye ve muharebe etmelerinin sebep ve tarikini onlara istihsal edi-vermek zımında, düvel-i ecnebiye veyahut onların memurları ile icrây-ı muharebe ve fesâda tasadî eder ise, bu makule ef al-i fesâdiyesi gerek hareket-ı hasmane vukuunu muntic olsun ve gerek olmasın kezalik idâm olunur.*” (Akgündüz, s.628'den aktaran; Topçu, s.31.)

⁷⁵ “*Tebe'a-i Devlet-i Aliyye'den her kim Devlet-i Aliyye düşmanlarının Memâlik-i Mahrûse'ye dühüllerini teshil veya Saltanat-ı Seniyye'nin bir şehir ve kal'a ve mevâkı-ı müstahkeme ve liman ve anbar ve tersâne ve sefinesini düşmana teslim veya asker ve akça ve zahire ve silah ve mühimmat i'tasıyla iane etmek yahut gerek cünud-ı Devlet-i Aliyye'nin sadakat ve intizamlarını ihlal ve gerek âhar tarik ile leşker-i a'dâın Memâlik-i Mahrûse'ye tehattî ve istila ve asâkir-i Saltanat-ı Seniyye'ye galebesine hizmet ve muavenet eylemek üzere canib-i a'dâ ile muhabere ve icrây- hile ve desise eder ise kezalik idâm olunur.*” (Akgündüz, s.628'den aktaran; Topçu, s.31.)

⁷⁶ “*Her kim bizzat veya bilvasıta tebaa-i Devlet-i Aliyye ve sekene-i memalik-i mahrûseyi, saltanat-ı seniyye aleyhine müsellehan isyan ettirmek üzere tahrik edip de maksadı olan kazıyye-i isyan tamam ile fiile çıkar veyahut madde-i isyanın başlanmış bulunur ise ol kimse idam olunur.*” (Akgündüz, s.629'den aktaran; Topçu, s.32.) (madde 1876'da Anayasa'nın kabulünün ardından 27 Mayıs 1327 (Miladî 1911) tarihli Kanun'la şu şekilde değiştirilmiştir: “*Kanun-u esası ve hükümetin şekil veya heyetini veya saltanat-ı seniyyenin usul-ü verasetini tağyir ve tebdil veya imhaya cebren teşebbüsü sabit olan şahıs idam olunur.*”)

⁷⁷ *Bâlâda muharrer 55. ve 56. maddelerde beyan olunan fasadlardan birini, birtakım eşkiya birlikte olarak icrâ eder veyahut icrâsına tasaddi evlerler ise, ol cem'iyet-i şakâvete dâhili bulunanlardan asıl re'is-i eşkiya ve muharrik-i meşedet olanlar her nerede tutulur ise idam olunup sairlerin dahi mevki-i cinâyette ahz ve girift olanlar, madde-i fesâda tebeyyün edecek cinayet ve medhallerinin derecâtına göre müebbeden yahut muvakkaten küreğe vaz' olunur”* (Akgündüz, s.629'den aktaran; Topçu, s.32.)

⁷⁸ “*55. ve 56. maddelerde beyan olunan fasadlardan birini icrâ kasdıyla bazı eşhas beyninde bir ittîfak-ı hafî teşkil olunup da, ol ittîfakda tasmin olunan fesâdın icrâsı söyleşilip karargir olduktan başka esbâb-ı icrâyesini tehyie zımında bazı efil ve tedâbire dahi teşebbüs olunmuş olup da, madde-i fesâd henüz fiilen icrâ derecesine gelmemiş ise, ol ittîfakta bulunan kimseler nefy-i ebed cezasıyla mücâzât olunurlar. Ve eğer böyle bir ittîfak-ı hafîde ber-vech-i muharrer fesâdın esbâb-ı icrâyesini tehyie zımında teşebbüs olunmuş bir fiil ve tedbir tebeyyün etmeyip yalnız icrâsı söyleşilerek karar verilmiş olmaktan ibaret bulunur ise, ol halde dâhil-i ittîfak bulunan kimseler muvakkaten kal'a-bend kılınır ve yine maddeteyn-i mezkûreteynde beyan olunan fesâdlardan birini icrâ etmek üzere bir ittîfak-ı hafî teşkiline dair teklif vuku bulup da kabul olunmamış ise, ol teklifi eden kimse bir seneden üç seneye kadar haps olunur”* (Akgündüz, s.629'den aktaran; Topçu, s.32.)

⁷⁹ “*Her kim taraf-ı Devlet-i Aliyye'den memuriyeti veyahut devletçe makbul olacak bir sebep olmadıkça fikra-i askerîye veya bir asker veyahut donanmasının veya cenk sefinesinin veyahut bir kal'a veya bir mevki-i müstahkemin veyahut bir liman veya bir şehrin kumandasını alır ise ve herkim memur olduğu asker kumandasını terketmesi için taraf-ı Devlet-i Aliyye'den vaki olan emre imtisal etmez ise ve her bir kumandan maiyetinde olan askere izin verilerek dağıtılması hakkında vaki olan evâmîr-i Devlet-i Aliyye'ye kezalik sebeb-i makbûl olmadıkça imtisal edemeyerek başında tutar ise idâm olunur”* (Akgündüz, s.630'dan aktaran; Topçu, s.32.)

⁸⁰ “*Her kim Devlet-i Aliyye'ye müteallik olan ebniye ve her nevi mühimmât anbar ve mahzenlerini an-kasdin yani hiyaneten ihrak ve hedm eder ise idâm olunur”* (Akgündüz, S.630'den aktaran; Topçu, s.32.)

ve hıyanet-i harbîye irtikâb eyleyenler olarak belirlenmiştir. Söz konusu Kanun 14 maddeden müteşekkil olup son maddesinde ayrıntılı olarak vatan hainliği suçu düzenlenmiştir:

“On Dördüncü Madde: Düşman kuvâ-yı harbîyesine müzâheret veya Osmanlı ve müt- tefikleri kuvâ-yı harbîyesine îrâs-ı mazarrat kasdıyla seferberlik esnasında cerâim-i atıyeyi irtikâb etmek hıyanet-i harbîye addolunarak fâili idam olunur:

1- Geçidleri veya işgal edilen mevâkii veya Osmanlı ve müttefikleri kıtaâtını veyahud münferid zâbit ve neferatı düşmana teslim et- mek veya teslimine sebep olmak.

2- İstihkâm inşaatını veyahud ordu veya donanmaya mensub sefîneleri ve sair sūfün-i hümâyunu ve veznelere anbar ve depoları veya ihtiyât esliha ve malzeme-i nariyeyi veyahud ihtiyât malzeme-i harbîyeyi düşmana teslim etmek veya teslimine sebep olmak veyahud gerek bunların ve gerek köprülerle demiryolla- rını düşman nef'ine tahrib eylemek veya gayr-i kâbil-i isti 'mâl bir hâle getirmek.

3- Ordu veya donanmaya mensub eşhâsı her ne suretle olursa olsun götürüp düşmana teslim etmek veyahud Osmanlı ve müttefikleri askerini düşman tarafına geçmeğe teşvik eylemek.

4- Harekât-ı askerîye veyahud kale ve mevâ- ki'-i müstahkeme planlarını düşmana veya düş- man nef'ine âhara işşâ ve i'tâ etmek.

5- Casusluk etmek yani düşmanın tervîc-i makâsıdı için onunla muhabere ve münasebet- de bulunmak veya düşman faidesi için istihsâl-i ma'lûmât teşebbüsâtında bulunmak veyahud casusu bilerek kabul ve ihfâ eylemek ve ef'âline sühûlet ve muâvenet göstermek.

6- Osmanlı veya müttefikleri askerîni fesad ve isyana teşvik etmek.

7- Yolları veya telgraf ve sair muhabere hututunu veyahud telgraphâneler ve sair her nevi muhabere merkez ve mevki 'lerini tahrib etmek veya gayr-i kâbil-i isti 'mâl bir hâle getirmek.

8- Parolayı veya parola işaretini veyahud nöbetçilere ve karakollara mahsus ve mahrem talimat ve tenbihatı düşmana veya düşman nef'ine âhara ihbar etmek.

9- Düşman ve müsellaah eşkıya karşısında kasden yanlış ihbarat veya hizmete aid yanlış tebligâtta bulunmak veyahud bunların suret-i sahihada ihbar ve tebliğinde ihmal ve imhâl et- mek.

10- Osmanlı ve müttefikleri kıtaâtına karşı olan teşebbüsât-ı askerîyesinde düşmana kıla- vuzluk etmek veyahud Osmanlı ve müttefikleri kıtaâtına kılavuzluk ederken yanlış yola sevk eylemek veya her ne suretle olursa olsun düş- mana hizmet ve muâvenetde bulunmak.

11- Düşman veya müsellaah eşkıya karşı- sında kıtaâtı tehyîc edecek veya yanlış harekât ve ef'âle sevk eyleyecek tarzda işaret-i askerîye vermek veyahud firara davet ve teşvik etmek veya dağılmış askerî toplanmasına mâni olmak.

12- İdare-i harbe taalluk eden hususatda ecnebi ordu ve donanmasına veyahud ecnebi memleketine mensub eşhâs ile münasebâtta bulunmak veya bu münasebâtı teshîl etmek.

13- Düşman veya müsellaah eşkıya beyan- namelerini ve i'lânnamelerini ordu dahilinde kasden neşr ve tevzî' etmek.

14- Üserâ-yı harbîyeyi serbest bırakmak.” 81

1876 tarihli Kanun 'i Esasi'nin 5. maddesinde Padişahın şahsının mukaddes ve gayri mes'ul olduğu hüküm altına alınırken Padişahın vatana ihanetten sorumlu tutulabileceğine dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır.

⁸¹ Devlet Arşivleri, Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'da İstihbarat, s.377 vd., https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskiteden/yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/Osmanlida_Istihbarat.pdf, (E.T.:06.06.2020)

IV. MUKAYESELİ HUKUKTA VATANA İHANET CÜRÜMLERİ

A. İsviçre

İsviçre Ceza Kanunu'nun “Devlete ve Milli Güvenliğe Karşı Suçlar ve Kabahatler” başlığı altında madde 265'te ihanet suçuna yer verilmiştir:⁸²

“Şiddet kullanarak Konfederasyon anayasasının değiştirilmesi, anayasaya tayin edilmiş devlet yetkililerini görevden almak veya yetkilerini kullanamayacaklarını göstermek veya İsviçre topraklarının bir bölgesini Konfederasyon'dan veya kanton topraklarının bir bölümünü bir kantondan ayırmak amaçlarıyla eylem gerçekleştiren herhangi biri, bir yıldan az olmayan bir hapis cezasına çarptırılır.”

Ayrıca İsviçre Ceza Kanunu'nun 267. maddesinde devletin güvenliğine ilişkin bilgilerin ifşası, tahrifi, imhası, elden çıkarılması veya çalınması da ihanet suçu olarak düzenlenmiştir:

“Madde 267- Diplomatik ihanet

1. Konfederasyonun çıkarları için korunması gerekli olan bir sırrı yabancı devlet veya vekilleri veya kamuoyuna bir bilerek tanıtma veya erişilebilir kılan herhangi bir kişi,

Konfederasyon veya bir kanton ve bir yabancı devlet arasındaki kanuni ilişkilerle ilgili belge veya kanıtları tahrif eden, imha eden, elden çıkaran veya çalan herhangi bir kişi ve böylece Konfederasyon veya kantonun çıkarlarını tehlikeye atan veya

Konfederasyonun yetkili temsilcisi olarak, Konfederasyona zararlı olması amaçlanan bir yabancı hükümetle müzakere yapan herhangi bir kişi bir yıldan az olmamak koşuluyla gözetim cezasına çarptırılır.

2. Konfederasyonun çıkarları için korunması zorunlu olan bir gizliliği bilerek kamuoyuna açıklayan veya erişilebilir kılan herhangi bir kişi ve beş yıldan uzun olmayan bir hapis cezasına veya para cezasına çarptırılır.

3. İlgili kişi ihmal yoluyla hareket ederse, ceza üç yılı aşmayan bir hapis veya para cezasıdır.”

B. Rusya Federasyonu

1996 tarihli Rusya Federasyonu Ceza Kanunu 275. maddede “Yabancı bir Devlete, yabancı bir kuruluşa veya bunların düşmanca faaliyetlerde bulunan temsilcilerine Rusya Federasyonu vatandaşı tarafından işlenen dış güvenliğinin zarara uğramasına sebebiyet verilmesi” ihanet suçu olarak düzenlenmiş ve cezalandırılmıştır:⁸³

“Madde 275. Yüksek İhanet, casusluk ve devlet sırlarının ifşa edilmesi

Yabancı bir Devlete, yabancı bir kuruluşa veya bunların düşmanca faaliyetlerde bulunan temsilcilerine Rusya Federasyonu vatandaşı tarafından işlenen dış güvenliğinin zarara uğramasına sebebiyet veren kişi 12 ila 20 yıllık bir süre için özgürlüğünden yoksun bırakılarak veya 500 bin ruble ya da maaş ya da maaş tutarında bir para cezası ile cezalandırılacaktır.

Not: Bu maddede veya 276. maddelerde belirtilen suçları işleyen kişi kendi iradesi ile hükümeti bilgilendirmek suretiyle Rusya Federasyonu çıkarlarına daha fazla zarar verilmesini engellerse suç işlenmesini önlemeyi kolaylaştırmışsa, cezaî sorumluluktan kurtulur.”

Gerçekten de, madde 275'e göre, Rusya Federasyonu vatandaşı tarafından işlenen Rusya Federasyonu'nun dış güvenliğini zarara uğratan yabancı bir devlete karşı veya yabancı bir

⁸² İsviçre Federal Konsey Hükümet Portalı, <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19370083/index.html>, E.T.:21.02.2021)

⁸³ AGİT Katılımcı Devletler Ceza Kanunları, <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/7/Russian%20Federation/show>, (E.T.:21.02.2021)

organizasyona veya bunların temsilcilerinin düşmanca faaliyetlerine yardım edilmesi, bunlar lehine casusluk yapılması veya bunlara devlet sırlarının ifşa edilmesi fiilleri vatana ihanet suçu olarak kabul edilmektedir. Bu durumda fail 12 yıldan 20 yıla kadar hapis ve 500.000 Ruble'ye kadar veya failin 3 yıllık gelirinin toplamı kadar adli para cezası veya sadece hapis cezası ile cezalandırılmaktadır.

C. Fransa

Fransız Ceza Kanunu IV. Kitap “*Millete, Devlete ve Kamu Barışına Karşı İşlenen Suçlar*” başlığı altında madde 411-1’de vatana ihanet düzenlenmiştir.⁸⁴ Maddeye göre, 411-2 ila 411-11 arasındaki maddelerde tanımlanan suçları Fransa’nın hizmetinde olan bir Fransız veya bir asker işlendiğinde ihanet; vatandaş dışında başka bir kişi tarafından işlendiğinde ise bu suç casusluk anlamına gelmektedir. Kanun’un 411-11. maddesine göre, bu bölümde belirtilen suçlardan herhangi birini ika etmek için vaat, teklif, baskı, tehdit veya şiddet yoluyla doğrudan teşvik de suç kapsamına dahil edilmiştir.

Kanun’un “*İhanet ve Sabotaj*” başlığı taşıyan 1. Bölümünün “*Ülke Toprağının veya Ordu Ekipmanlarının Tamamının veya Bir Kısımının Yabancı Bir Güce Verilmesi*” başlıklı I. Kısımında yer alan madde 411-2’ye göre; yabancı bir kuruluşa veya yabancı kontrol altındaki bir kuruluşa veya onların acentelerine, Fransız silahlı kuvvetlerine veya ulusal toprakların bir kısmına veya tümüne ait birlikleri yabancı bir iktidara devretmek; Madde 411-3’e göre, yabancı bir teşebbüs veya kuruluşa veya yabancı kontrol altındaki bir teşebbüs veya kuruluşa veya bunların ajanlarına, ulusal savunmaya tahsis edilmiş teçhizatı, yapıları veya cihazları devretmek ihanet suçları olarak sayılmıştır.

D. İspanya

İspanya Anayasası’nın “*Hükümetin üyelerinin sorumluluğu*” başlıklı 102. maddesinde Başbakan ve Hükümetin diğer üyelerinin Yargıtay Ceza Dairesi önünde yargılanabilecekleri bu kişilere karşı yapılan suçlama vatana ihanet ile ilgiliyse Kongre üyelerinin üçte birinin teklifiyle görüşülüp salt çoğunlukla karar alınması icap ettiği belirtilmiştir.⁸⁵

İspanya Ceza Kanunu’nun “*İhanet Suçları ve Devletin Huzuru veya Bağımsızlığına, Ulusal Savunmasına Karşı Suçlar*” başlıklı 13. Bölümünde 581 ve devamı maddelerinde vatana ihanet suçları ele alınmıştır.⁸⁶

“Vatana ihanet suçları

Madde 581

İspanya’ya savaş ilan etmek için yabancı bir güce yardım eden bir İspanyol, on beş ila yirmi yıl hapis cezası ile cezalandırılacaktır.

Madde 582

⁸⁴ AGİT Katılımcı Devletler Ceza Kanunları, <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30/France/show>, (E.T.:21.02.2021)

⁸⁵ Adalet Bakanlığı, <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/14-%C4%B0SPANYA%20533-584.pdf>, (E.T.:21.02.2021)

⁸⁶ AGİT Katılımcı Devletler Ceza Kanunları, https://www.legislationline.org/download/id/6443/file/Spain_CC_am2013_en.pdf, (E.T.:21.02.2021)

1. Düşmanın İspanya'ya girişini, bir kasabanın, askeri karakolun, Devletin gemisinin veya uçağının veya mahallelerin veya silah ambarlarının veya depolarının alınmasını kolaylaştıran İspanyollar,
2. İspanyol birliklerini veya İspanya'ya hizmet edenleri, düşman saflarına katılmaya veya ikna eden veya teşvik eden İspanyollar,
3. Düşman bayrağı altında İspanya'ya karşı savaş için insan veya silah ya da diğer araçlar sağlayan İspanyollar on iki ila yirmi yıl arasında hapis cezasına çarptırılır.

Madde 583

1. Anavatanlarına karşı düşman bayrağı altında silahlanan İspanyollardan lider veya destekçi olarak hareket eden veya herhangi bir komuta/otoriteye sahip olan kişiye daha yüksek derecede ceza verilecektir.
2. Birinci fıkrada belirtilen ceza düşman birlikleri, silahları, gemileri, uçakları, varlıkları veya mühimmatlarını fonlanmasında etkili olan İspanyol vatandaşı için de geçerlidir.
3. Düşman kuvvetleri tarafından kaydedilen ilerlemeyi destekleyecek kale, bina veya arazi planları, belgeler veya haberler sağlayan bir İspanyol,
4. Savaş zamanında, İspanyol birliklerinin yardım veya yukarıdaki fıkrada belirtilen veri ve haberleri almasını engelleyen İspanyollar on iki ila yirmi yıl arasında hapis cezasına çarptırılır.

Madde 584

Yabancı bir gücü, birliği veya uluslararası kuruluşu yardım etmek için ayrılmış veya gizli olarak sınıflandırılmış, ulusal güvenliğe veya ulusal savunmaya zarar verebilecek bilgileri elde eden, taklit eden, devre dışı bırakan veya ifşa eden bir İspanyol, bir hain olarak, altı ila on iki yıl hapis cezası ile cezalandırılacaktır.

Madde 587

Bu Bölümün önceki maddelerinde belirtilen cezalar İspanya ile müttefik bir güce karşı burada tanımlanan suçları işleyenler için geçerlidir.

Madde 588

Anayasa'da belirtilen usule uymadan, savaş ilan eden veya bir barış anlaşması imzalayan Hükümet üyelerine on beş ila yirmi yıl arasında hapis cezası verilir.”

E. İsveç

İsveç Anayasası “*Basın Özgürlüğüne Karşı Suçlar*” başlıklı 7. Bölümünde sık sık ihanet suçuna atıf yapılmıştır.⁸⁷ 2020 yılında değiştirilen 1962 tarihli İsveç Ceza Kanunu’nda “*İhanet Niteliğinde Suçlar*” başlıklı 18. bölümde madde 1 ila 8 arasında; “*İsveç’in Güvenliğine Karşı Suçlar*” başlıklı 19. Bölüm madde 5 ve devamında; “*İhanet*” başlıklı 22. Bölüm madde 1 ve 11 arasında oldukça ayrıntılı olarak ihanet suçlarına yer verilmiştir.⁸⁸ Örneğin 22. Bölüm madde 1’e göre;

“Herhangi biri, ülke savaşırken:

1. Ülkenin savunmasına katılan başkalarını engeller, yanıltır ya da ihanet eder ya da onları isyan, sadakatsizliğe teşvik eder;
2. Savunma için önemli olan eşyayı tahrip eder veya zarar verir;
3. Düşman için personel, mal veya hizmet temin eder veya

⁸⁷ İsveç Anayasası, <https://www.riksdagen.se/globalassets/07.-dokument--lagar/the-constitution-of-sweden-160628.pdf>, (E.T.:21.02.2021)

⁸⁸ İsveç Ceza Kanunu, https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/1/Sweden/show_, (E.T.:21.02.2021)

4. Başka, benzer hain bir davranışta bulunursa, fiil, topyekûn savunmaya önemli ölçüde zarar verebilecek veya düşmana önemli miktarda yardım niteliğinde ise fail ihanet suçundan ve en az dört yıldan on yıla kadar veyahut ömür boyu hapis cezasına çarptırılır.”

F. Almanya

Alman Ceza Kanunu'nun 1. Bölüm 1. Faslı “Barışa ihanet” başlığı taşımaktadır. Bu başlık altında madde 80’de “Saldırı savaşı hazırlığı”, 80a’da “Saldırı savaşına tahrik etmek” suçları düzenlenmiş, 2. Fasıl madde 81 ve devamı maddelerde ise “Vatana ihanet” suçlarına yer verilmiştir:⁸⁹

“(1) Her kim cebren veya bir kullanma tehdidi ile,

1. Almanya Federal Cumhuriyeti'nin mevcudiyetine zarar vermeye veya,

2. Almanya Federal Cumhuriyeti'nin Anayasasına dayanan anayasal düzenini değiştirmeye girişirse,

müebbet hapis cezası ile veya on yıldan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Hafif hallerde, ceza yıldan on yıla kadar hapis cezasıdır.”

madde 82’de bir eyalete karşı vatana ihanet;

“(1) Her kim cebren veya cebir kullanma tehdidi ile

1. Bir eyalete ait toprakların tamamını veya bir kısmını almanya federal cumhuriyetiinin başka bir eyaletine işhak etmeye veya eyaletin bir kısmı ayırmaya veya

2. Eyaletlerin birinin anayasasına dayanan anayasal düzeni değiştirmeye girişirse

Bir yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Hafif hallerde hapis cezası altı aydan beş yıla kadardır.”

şeklinde düzenlenmiştir.

Kanun’un 83. maddesinde vatana ihanet girişimi hazırlığı suçuna yer verilmiştir:

“Madde 83 - Vatana ihanet girişimi hazırlığı

(1) Her kim, federal devlete karşı belirli bir vatana ihanet girişiminin hazırlığını yaparsa, bir yıldan on yıla kadar hapis cezası ile, hafif hallerde bir yıl dan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Her kim, bir eyalete karşı belirli bir vatana ihanet girişiminin hazırlığını yaparsa, üç ay dan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

Alman Ceza Kanunu madde 83a’da ise madde 81 ve 82’ye giren hallerde etkin pişmanlık hükümlerine yer verilmiştir.

V. TÜRK HUKUK DOKTRİNİNDE VATANA İHANET CÜRÜMLERİ

A. Kavramın Tarihi

Gerek mülga TCK’da gerekse de meri 5237 sayılı TCK’ da vatana ihanet suçu şeklinde tanımlanan bir suç yoktur. 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarında (2017 yılı değişikliğinden önce)

⁸⁹ Yenisey, Feridun/Plagemann, Gottfried. *Alman Ceza Kanunu* (StGB), Beta Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2015, s.150 vd.

Cumhurbaşkanının sadece vatana ihanet hallerinde sorumlu tutulabileceği düzenlenmiş ve fakat hangi fiillerin vatana ihanet sayılacağı sarih bir biçimde ortaya konmamıştır.⁹⁰

Mevzuatımızda ilk kez vatana ihanet cürmü 07/02/1921 (1 Teşrinisani 1338) tarihli 1 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2 sayılı Hıyanet-i Vataniye Kanunu’nun 1. maddesinde⁹¹ tanımlanmıştır.⁹² Türkiye’nin yeni siyasal düzenini korumak maksadına yönelmiş bulunan bu Kanun’un 1. maddesine göre Büyük Millet Meclisi’ne karşı sözle, fiille veya yazıyla muhalefet ve bozgunculuk eden vatan haini olarak kabul edilir:

“Yüce Hilafet Makamı ile Saltanatı ve Ülkeyi, yedi yabancı devlet gücünden kurtarmak ve saldırıları önlemek amacıyla kurulan Büyük Millet Meclisi’ne karşı sözle, fiille veya yazıyla muhalefet ve bozgunculuk eden ‘vatan haini’ olarak kabul edilir”.

Mezkûr madde 15 Nisan 1339 (1923) tarihli Hıyanet-i Vataniye Kanunu’nun Birinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun ile değiştirilmiştir. Buna göre, kasten ve sözlü veya yazılı

⁹⁰ 1982 Anayasasının “Sorumluluk ve sorumsuzluk hali” başlıklı md.105/3’e göre; “Cumhurbaşkanı, vatana ihanetten dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi üzerine, üye tamsayısının en az dörtte üçünün vereceği kararla suçlandırılır.” Maddenin önceki kenar başlığı “E. Sorumluluk ve sorumsuzluk hali” iken, 21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunun 9 uncu maddesiyle değiştirilmiştir:

“E. Cumhurbaşkanının cezaî sorumluluğu (1)

Madde 105 – (Değişik: 21/1/2017-6771/9 md.)

Cumhurbaşkanı hakkında, bir suç işlediği iddiasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir. Meclis, önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir. Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasî partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her siyasî parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclis Başkanlığına sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona bir aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır, dağıtımdan itibaren on gün içinde Genel Kurulda görüşülür. Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının üçte ikisinin gizli oyuyla Yüce Divana sevk kararı alabilir. Yüce Divan yargılaması üç ay içinde tamamlanır, bu sürede tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık ek süre verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır. Hakkında soruşturma açılmasına karar verilen Cumhurbaşkanı, seçim kararı alamaz. Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanının görevi sona erer.

Cumhurbaşkanının görevde bulunduğu sürede işlediği iddia edilen suçlar için görevi bittikten sonra da bu madde hükmü uygulanır.” şeklinde değiştirilmiştir. Görüldüğü üzere “vatana ihanet” ibaresi Anayasa’dan çıkarılmış ve “Cumhurbaşkanı hakkında, bir suç işlediği iddiasıyla...” şeklinde yeni biçimini almıştır. Maddenin gerekçesi şu şekildedir; “Teklif ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgi edinme ve denetim yollarına ilişkin olarak Anayasa’da gerçekleştirilen değişiklikler İçtüzüğe yansıtılmaktadır. Bu bağlamda, “güvenoyu”, “gensoru”, “sözlü soru” gibi araçlar İçtüzükten ayıklanmış ve “yazılı soru”, “genel görüşme” ve “Meclis araştırması” mekanizmaları yeniden tanımlanmıştır. Meclis soruşturması mekanizması yürütme organında yapılan değişikliğe uygun olarak yeniden kurgulanmıştır. Bu çerçevede Cumhurbaşkanının “vatana ihanet” yerine “cezaî sorumluluğu” Meclis soruşturması mekanizmasına koşut olarak yeniden düzenlenmiştir.”; Madde gerekçesi izahat vermektense uzaktır. Ama görülmektedir ki Cumhurbaşkanı artık kişisel ve görev suçları dahil bütün suçlarından ilgili madde hükümlerine göre işlem tesis edilmek gerekecektir. Kaldı ki Cumhurbaşkanının görev süresi dolduktan sonra bile Anayasa madde 105’e göre işlem yapılacaktır. Binnetice, Anayasadaki vatan ihanet ibaresi kaldırılmış olduğundan anılan maddeye referans yapan görüşler de dayanaksız kalmış olmaktadır. Nitekim bir düşünceye göre anılan değişiklikle karşı-imza kuralı, vatana ihanet gibi fikir ayrılığının bulunduğu müesseselerin kaldırıldığı ifade edilmiştir. (Taşdöğen Salih. “Cumhurbaşkanının Cezaî Sorumluluğu”, *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan, C.21, Özel S., 2019, s. 1305.)

⁹¹ 2 sayılı Hıyaneti Vataniye Kanunu 12/04/1991 tarihinde yürürlüğe giren 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu md.23/a bendi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

⁹² Anılan düzenlenmenin kaynağının Erzurum Kongresi’nde (23 Temmuz 1919-7 Ağustos 1919) kabul edilen Nizamname’nin 6. maddesinde yer alan ve Kongre kararlarına karşı çıkmanın “vatana hıyanet” sayılmasını öngören düzenleme olduğu ileri sürülmüştür. (Tanör, Bülent. *Türkiye’de Kongre İktidarları (1918-1920)*, 2. Bası, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 180)

veya fiilen Türkiye Büyük Millet Meclisinin meşruiyetine isyanı yol açabilecek muhalefet veya ifsadat veya neşriyatta bulunan haini vatan addolunur:

“Saltanatın ilgasına ve hukuku hâkimiyet ve hükümransininin gayrikabili terk ve tecezzi ve ferağ olmak üzere Türkiye halkının mümessili hakikisi olan Büyük Millet Meclisinin şahsiyeti maneviyesinde mündemiç bulunduğuna dair 1 teşrinisani 1338 tarihli karar hilâfında veya Türkiye Büyük Millet Meclisinin meşruiyetine isyanı mutazammun kavlen veya tahriren veya fiilen ankasdin muhalefet veya ifsadat veya neşriyatta bulunan kesan haini vatan addolunur.”⁹³

Bu madde 1 Şaban 1343 ve 25 Şubat 1341 (1925) tarihinde tekrar değişikliğe uğramış ve aşağıdaki fıkra madde metnine eklenmiştir:

“BİRİNCİ MADDE — Dini veya mukaddesatı diniyeyi siyasî gayelere esas veya alet ittihaz maksadiyle cemiyetler teşkili memnudur. Bu kabil cemiyetleri teşkil edenler veya bu cemiyetlere dahil olanlar haini vatan addolunur. Dini veya mukaddesatı diniyeyi alet ittihaz ederek şekli Devleti tebdil ve tağyir veya emniyeti Devleti ihlâl veya dini veya mukaddesatı diniyeyi alet ittihaz ederek her ne suretle olursa olsun ahali arasına fesat ve nifak ilkası için gerek münferiden ve gerek müçtemian kavli veya tahriri veyahut fili bir şekilde veya nutuk iradı veyahut neşriyat icrası suretiyle harekette bulunanlar kezalik haini vatan addolunur.”⁹⁴

Kanun'un 2. maddesine göre bilfiil vatan hainliği yapanlar asılarak idam edilir. Bu hainliğe katılanlar ile teşebbüs edenler ise Ceza Kanunu'nun 45 ve 46. maddelerine göre cezalandırılırlar. Görüldüğü üzere, Hıyaneti Vataniye Kanunu gösterdiği fiilleri işleyenlerin “hain-i vatan” addolunacağını bildirmiş fakat vatana hıyanetin bu maddelerle sınırlı olduğuna dair bir hüküm ise koymamıştır.⁹⁵ Kanun suç tiplerini ve tariflerini muhtevî değildir ve belirli fiillerin cezasını tâyin etmemiştir. Sadece, belirli ve tipik fiilleri ika edenlerin sıfatlarını veyahut niteliklerini belirtmekle yetinmiştir.⁹⁶ 2 sayılı Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nun 1. maddesi Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne karşı cebir ve şiddete başvurmayan, fakat sözle, fiille veya yazıyla muhalefet ve bozgunculuk edenlerin en ağır şekilde cezalandırılacaklarını ifade etmiştir. Hıyanet-i Vataniye Kanunu, kabul edildiği dönemin özelliklerini, sertliğini ve tavizsiz bir şekilde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne karşı olabilecek her türlü müdahaleyi ne pahasına olursa olsun önlemeyi amaçladığından fiile iktiran etmeyen, cebir ve şiddete başvurmayan, sözle, fiille veya yazıyla husule gelen durumları bozgunculuk addetmiş ve bunları cezalandırmaktan çekinmemiştir.

Mülga 765 sayılı TCK'nın 146. maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisini ortadan kaldırmaya veya vazifesini yapmayı engellemeye cebren teşebbüs edenlerin (hazırlık hareketleri mahiyetinde de olsa) idam cezasına mahkûm edilecekleri, bu suça iştirak edenlerin de idam veya ağır hapis cezası ile cezalandırılacakları ifade edilmiştir. Aynı maddeye 27 Mayıs 1960 askerî darbesinden sonra 6/7/1960 tarihli ve geçici 15 sayılı Kanun'la şu madde eklenmiş ve vatan ihanet cürümlerinin ne olduğu belirtilmiştir:⁹⁷

⁹³ TBMM Tutanak Dergisi, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/kanuntbmmc001/kanuntbmmc00100334.pdf, (E.T.:05.01.2021)

⁹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc003/kanuntbmmc003/kanuntbmmc00300556.pdf, (E.T.:05.01.2021)

⁹⁵ Erem, Faruk, Türk Ceza Hukuku Hususi Hükümler, Ajans Matbaacılık, Ankara, 1968, s. 66.

⁹⁶ Özek, s.624.

⁹⁷ Anılan Kanun uygulandığı süre için geçerli olan geçici bir kanun olup bazı yöneticileri yargılamak için ihdas edilmiştir. Suç ve ceza geriye yürütülemez ilkesine aykırı olarak geçmişe dönük fiiller bu Kanun kapsamında yargılanmıştır. Bir düşünceye göre böyle bir Kanuna gerek olmadan yorum yoluyla da benzer bir neticeye ulaşmak mümkündür. (Soyaslan, Doğan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Yetkin, Ankara, 2005, s. 581.) Başka bir düşünceye

“Madde 1 — Türk Ceza Kanununun 146 ncı maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir: «Birinci fıkrada yazılı suça ikinci fıkrada gösterilenden gayri surette iştirak eden fer'i şerikler hakkında beş seneden onbeş seneye kadar ağır hapis ve amme hizmetlerinden müebbeden memnuiyet cezası hükmolunur.»

Madde 2 — Türk Ceza Kanununun 56 ncı maddesi kaldırılmıştır.

Madde 3 — Yukarıki madde hükmü, bu kanunun yürürlüğe girmesi tarihinden önce işlenmiş olan ve Türk Ceza Kanununun 125 -133, 141, 142, 146, 149, 150 ve 163 üncü maddelerinde yazılı bulunan Vatana hıyanet suçları hakkında da uygulanır.

Madde 4 — Bu kanun yayımı tarihinden itibaren yürürlüğe girer.

Madde 5 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.”⁹⁸

Mezkûr Kanun’un 3. maddesiyle TCK md. 125-133, 141, 142, 146, 149, 150 ve 163. maddelerde yer alan suçların *vatana hıyanet* suçu olduğu ifade edilmiştir.⁹⁹

765 sayılı mülga TCK	5237 sayılı TCK
md. 125	md. 302 Devletin birliğinin ve ülke bütünlüğünü bozmak,
md. 126	md. 303 Düşmanla iş birliği yapmak
md. 127	md. 304 Devlete karşı savaşa tahrik
md. 127	md. 305 Temel millî yararlar karşı faaliyetinde bulunmak için yarar sağlama
md. 128	md. 306 Yabancı devlet aleyhine asker toplama
md. 129	md. 307 Askerî tesisleri tahrip ve düşman askerî hareketleri yararına anlaşma
md. 129	md. 308 Düşman devlete yardım
md. 130	md. 322 Savaş zamanında yükümlülüklerini yerine getirmeme
md. 132	md. 326 Devletin güvenliğine ilişkin belgeler
md. 133	md. 328-330 Siyasal veya askerî casusluk
md. 141-142 (devletin nizamını yıkmak için örgütlenme ve propaganda)	
md. 146	md. 309 Anayasayı ihlal
md. 149	md. 313 Türkiye Cumhuriyeti hükümetine karşı silahlı isyan
md. 150	md. 314 Silahlı örgüt

göre 15 sayılı Kanun’da sayılı fiiller vatana ihanet suçundan ziyade özel olarak tanımlanmış birtakım suçlar vasfındadır. (Erdoğan, s. 163.)

⁹⁸ TBMM, Tutanak Dergisi, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc043/kanunmbkc043/kanunmbkc04300015.pdf, (E.T.15.12.2020)

⁹⁹ Mülga TCK’nın 15 sayılı Kanun’la yürürlükten kaldırılan 56. maddesine göre;

“Cürmü işlediği vakit on sekiz yaşını bitirmiş olupta yirmi bir yaşını bitirmemiş ve hüküm zamanında altmış beş yaşını geçmiş olanlar hakkında idam ve müebbed ağır hapis cezasına bedel 24 sene ağır hapis cezası hükmolunur. Müebbed sürgüne bedel beş sene müddetle muvakkat sürgün cezası verilir. Sair hallerde cezanın altında biri indirilir”.

md. 163 (devleti dini temeller üzerine kurmaya yönelik her türlü faaliyet)	
---	--

Tablo 1: Mülga TCK ve 5237 sayılı TCK'da vatana ihanet suçları (15 sayılı Kanun'a göre)

15 sayılı Kanun'la sayılan vatana ihanet suçları incelendiğinde selefti Hıyanet-i Vataniye Kanunu gibi vatana ihanet cürmünden ne anlaşılması gerektiğine dair bir izahat yapılmadığı sadece sayma usulü ile anılan suçlara yer verdiği görülmektedir. Keza mezkûr Kanun'la devletin şahsiyetine karşı olan cürümlerin tamamı vatana ihanet suçu olarak belirlenmiştir. Öyle ki taksirle ika edilen bazı suç tipleri de bu kabildendir.¹⁰⁰ 15 sayılı Kanun ile yapılan bu düzenlemelerin eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın vatana ihanet gerekçesiyle yargılanmasının önünü açmak için ihdas edildiğini gözden kaçırmamak gerekir. Bir görüşe göre, bu Kanun'da sayılan suçların tamamını vatana ihanet suçu olarak kabul etmek imkansızdır. Çünkü sayılanlar arasında taksirle irtikap olunan suçlar da mevcuttur. Oysaki ihanet suçu zaruri olarak kastı icap ettirir. Hatta bu suçlardan kasten işlenen bazıları dahi ihanet suçu olarak addolunamaz. Nitekim uluslararası casusluk suçu bu kabildendir. (765 sayılı TCK madde 133/6, TCK madde 331)¹⁰¹

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, 15 sayılı Kanun, dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın yargılanmasının önünü açmak ve yaş haddi nedeniyle cezasında indirim gidilmesini engellemek adına getirilmiş, somut olaya münhasır geçici bir kanundur. Zira 1924 Anayasası md. 41'e göre¹⁰² Cumhurbaşkanı ancak vatana ihanetten sorumlu tutulabilmektedir. Bu nedenle Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a isnat edilecek suçların vatana ihanet şemsiyesi altında toplanması gerekmektedir. Bu amaçla bir kanun çıkarılmak suretiyle vatana ihanet kavramının içi doldurulmuş, geçici bir kanun ihdas olunarak Kanun'un sınırlı bir süre için cari olacağı formüle edilmiştir.¹⁰³

1960 askerî darbesinden sonra yönetimi ele alan Millî Birlik Komitesi 7/7/1960 tarihli geçici 15 sayılı Kanunla TCK madde 146'ya eklenen hükümler kapsamında sabık ve sakıt Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın vatana ihanet suçu işleyip işlemediğine karar verirken 1920 tarihli ve 2 sayılı Hıyaneti Vataniye Kanunu'nda yazılı suçlar, Askerî Ceza Kanunu'nun 3. babında "Hıyanet" başlığını taşıyan 1. faslındaki cürümler ve mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap Birinci Bab 1 ve 2. fasıllarında yer alan suçları referans almıştır.¹⁰⁴ Hakeza Millî Birlik

¹⁰⁰ Topçu, s.45-46.

¹⁰¹ Erem/Toroslu, s. 56.

¹⁰² Madde 41: "Reisicumhur hıyaneti vataniye halinde büyük millet meclisine karşı mesuldür. Reisicumhurun isdar edeceği bilcümle mukarrerattan mütevellit mesuliyet 39. Madde mucibince mezkûr mukarreratı imza eden başvekil ile vekil aidine racidir."

Reisicumhurun hususatı şahsiyesinden dolayı mesuliyeti lazım geldikte işbu teşkilatı esasiye kanunun masuniyeti teşriyyeye taalluk eden 17. Maddesi mucibince hareket edilir.

¹⁰³ Dülger, s.134.

¹⁰⁴ "Karar No: 2 Sakıt ve sabık Cumhurbaşkanının; ilişik gerekçede belirtilen sebepler muvacehesinde, Anayasa'nın 41 inci maddesinin 1 inci cümlesine dayanılarak, Türk Ceza Kanununun 125, 141/3, 146 ve 149 uncu maddelerinde yazılı suçlardan dolayı sorumlu olduğuna ve Yüksek Adalet Divanında muhakeme edilmesine, Türkiye Cumhuriyeti

Komitesi vatana ihanet cürmünü incelerken vatana ihanet cürmünün Anayasal tabirinden sadece “*esas teşkilât kanununda tesbit edilmiş prensipler değil, bunlardan başka Devletin esas teşkilâtını tâyin eden bütün kaideler de anlaşılır.*” şeklinde kavramı geniş olarak yorumlamıştır. Komiteye göre, İsviçre uygulamasında da benzer bir durum söz konusudur:

“...Binaenaleyh Türkiye Cumhuriyeti Esas Teşkilât Kanunu tadilini, yalnız muayyen bir kanun olarak kabul etmeyip, fertlerin esas haklarının, korunmasını, Devlet kuvvetlerinin icra şartlarını teminat altına alan herhangi bir kanun veya hukuk ve Demokrasi prensipleri şeklinde anlamak icabeder. Bundan Ötürü Seçim Kanunu ile teminat altına alınmış olan seçme hakkının keyfi surette ihlâl edilmesi dahi, 146 nci maddeye muhalefet teşkil edebilir. Bundan başka, hükümlerlik hakkı teşri, icra ve kaza olmak üzere üç kuvvetten mürekkep olduğu cihetle, bu kuvvetlerden herhangi birini vazife yapamaz bir hale getirmek de, 146 nci maddenin tabikini icab ettirir.”¹⁰⁵

B. Tanım ve Suçların Niteliği

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, 2 sayılı Hıyanet-i Vataniye Kanunu’nun 1. maddesinde vatana ihanet cürmü tanımlanmış, anılan Kanun’un mülga edildiği 12 Nisan 1991’e kadar bu tanım geçerliğini korumuştur.¹⁰⁶ Fakat bu tarihten itibaren bu suçu tanımlayan bir hüküm bulunmamaktadır. Kanaatimizce Türk pozitif hukukunda vatana ihanet suçunun ne olduğu, hangi

Millî Birlik Komitesinin 7 Temmuz 1960 tarihli toplantısında ittifakla karar verilmiştir...Millî Birlik Komitesi bu yollara gitmeyerek hiyaneti vataniye mefhumunu yürürlükte bulunan kanunlarda mevcut suçlar arasında aramak yolunu tercih etmiştir. Yürürlükte olan mevzuatımız muvacehesinde ne gibi suçların hiyaneti vataniye mefhumuna girdiğinin tesbitine gelince: 1920 tarihli ve 2 sayılı Hıyaneti Vataniye Kanununda yazılı suçlardan maada Askerî Ceza Kanununun 3 üncü babında «hiyanet» matlabını taşıyan 1 inci faslındaki cürümler ve Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci babının 1 ve 2 nci fasıllarında yer alan suçlar, vatana hiyanet teşkil ederler. Gerçekten sözü geçen suçlar Devletin iç ve dış şahsiyetini, birlik ve bütünlüğünü ve emniyetini doğrudan doğruya ilgilendirmekte olup bu fiilleri suç saymakla kanunen hukuki değer ve menfaat, Devletin esas ve temellerinin hukuka aykırı bir tarzda ihlâl edilmemesini sağlamaktan ibarettir. Nitekim yabancı kanunlardan Alman Ceza Kanunu ile İsviçre Ceza Kanunu da bu suçlardan birçoğunu vatana hiyanet matlabı altında düzenlemektedirler..... Yukarıdan beri belirtilen hususlar sabık ve sakat Cumhurbaşkanı CELÂL BAYAR'm Türk Ceza Kanununun 125, 141/3 ve 149 uncu maddelerinde yazılı suçlardan maada 146 nci maddedeki suçtan da itham edilmesi gerektiğini göstermektedir. Gerçekten Celâl Bayar Meclisçe ve Hükümetçe alınmış olan ve neticede Anayasanın tağyir, tebdil ve ilgasına müncer olan tedbir, tertip karar ve kanunların fiilen mürevvici olmuştur. Evvelâ Hükümeti teşkil eden şahıslar, bilahare doğrudan doğruya veya onlar vasıtasıyla milletvekilleri üzerinde nüfuz ve otoritesini kullanarak bu suçun işlenmesinde başlıca âmîl olmuştur. Kaldı ki, Anayasaya aykırı kanunları Teşkilâtı Esasiye Kanununun 35 inci maddesindeki iade salâhiyetini kullanılmıyarak derhal ilân etmesi de bu husustaki kanunsuz tutumunu ayrıca ortaya koymaktadır. Suçun asli failleri arasında bu suretle yer alan sakat Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'ın kanunun tabikinde maddî cebir kullanılmasının ve tenkil fikrinin galebe çalmasının başlıca âmîli olduğu aşikârdır. Bundan başka Cumhurbaşkanının tarafsız olması Anayasanın esas prensiplerinden biri olduğu halde sakat Cumhurbaşkanının müfrit bir parti lideri gibi hareket edip Demokrat Parti işaretini taşıyan bastonla seyahatler yapmaktan çekilmeyerek seçim mücadelelerine Demokrat Parti lehine bilfiil iştirak etmesi, valilerle ve hattâ emniyet mensupları ile doğrudan doğruya ve sık sık temaslarda bulunarak partizanca ve kanuna aykırı emirler vermesi ve milletvekillerini her antidemokratik ve Anayasaya aykırı kanun veya harekete takaddüm eden günlerde Cumhurbaşkanlığı köşkünde tertip ettiği ziyafetlere grup grup çağırarak hukuk dışı telkinlerde bulunması, kendisinin Anayasanın ihlâli suçunu doğrudan doğruya asli fal! olarak işliyen ve başkalarını da bu suçu işlemeye azmettiren bir şahıs olduğunu açıkça göstermiştir. Yine Celâl Bayar Anayasaya aykırı muhtelif tedbir, tertip, karar ve kanunların da kabul edilip mevkii fiile konulmasında ve binnetice Anayasanın ihlâl edilmesinde aynı şekilde âmîl olmuştur.” (Millî Birlik Komitesi Umumi Heyetinin Cumhurbaşkanının Yüksek Adalet Divanında muhakeme edilmesine dair 13 Temmuz 1960 tarihli kararı, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10550.pdf>, (E.T.:15.12.2020))

¹⁰⁵ <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10550.pdf>, (E.T.:15.12.2020)

¹⁰⁶ Anılan Kanun’un yürürlükte olduğu dönemde dahi, salt vatana ihanet suçundan bahsedilemeyeceği de ileri sürülen görüşler arasındadır. (Gözler, Kemal. *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, Ekin Kitabevi Yayınları, 2016, s. 544; Dönmezer/Erman, Cilt I, s. 242; Erdoğan, Mustafa. “1982 Anayasasında Cumhurbaşkanının Hukuki Durumu”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987, s. 160; Arslan, Çetin. “Yüce Divan olarak Anayasa Mahkemesi”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1997, s. 78.)

suçların vatana ihanet teşkil edeceği yönündeki eksiklik, mukayeseli hukukun aksine, bu suçun sadece Cumhurbaşkanı (bazı durumlarda asker şahısların) tarafından işlenebilen bir suç olması şeklindeki anayasal düzenlemelerden kaynaklanmaktadır. Anayasa sadece Cumhurbaşkanının vatana ihanet halinde Meclise karşı sorumlu olduğunu beyan etmekle yetinmiş, kavramın içeriğini ve hangi suçları kapsadığını açık olarak belirtmemiştir. Nitekim 1921 tarihli Anayasası döneminde de “*vatana ihanet tabiri belirli bir suçu ifade maksadiyle sevk edilmemiş, halin icaplarına göre Meclise bu vasıfta olabilecek suçu ve cezasını ve yargılama merciini tâyin ve tesbit salâhiyeti tanınmıştır.*”¹⁰⁷ Cumhurbaşkanının vatana ihanetten dolayı sorumluluğun Meclis tarafından tespit edilmesi bu sistemin zaruri bir neticesidir. Benzer biçimde, Anayasada kullanılan “*hiyaneti vataniye*” tabiri teknik mânada muayyen bir/birkaç suçu ifade etmekten ziyade birçok suçu ihtiva eden genel bir terimdir. Meclis Cumhurbaşkanını vatana ihanet suçunu teşkil eden bir fiili işlemle itham ettiği takdirde bu suçun neden ibaret bulunduğunu tespit edecek özel bir kanun çıkarmak salâhiyetini haiz olduğu gibi, faili kuracağı özel bir mahkemeye de sevk edebilir.¹⁰⁸

Doktrinde vatana ihanet kavramı ve suçunun aslında müphem ve belirsiz olduğu, cezai olmadığı daha çok siyasi olduğu yönünde görüşler de mevcuttur.¹⁰⁹ Nitekim, her ne kadar 1924 Anayasası döneminde Cumhurbaşkanının tüm işlemlerinin karşı imza kuralına tabi olacağı ifade edilmişse (madde 39: “*Reisicumhurun ısdar edeceği bilcümle mukarrerat Başvekil ile vekili aidi tarafından imza olunur.*”) de 41. maddenin ilk cümlesinde, “*Reisicumhur hiyaneti vataniye halinde Büyük Millet Meclisine karşı mesuldür.*” biçiminde hükme yer verilmesinin kavramını cezai değil daha çok siyasi olduğu yönündeki görüşleri kuvvetlendirdiği görülmektedir.¹¹⁰

¹⁰⁷ “*Bu kasdi boşluğun sebebi, 1924 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanununun hazırlık çalışmalarında şu suretle izah edilmektedir: «Mazbata Muharriri Celâl Nuri Bey (Gelibolu) — Efendiler; cümlelerin malûmu olduğu üzere, Reisicumhur intihab edilen bir zat milletin sencidesi olur, büyük bir adam olur; öyle bir adam, acaba filâna tokat atacak mı, filân cürmü istilzam eder bir iş yapacak mı, diye tasavvur etmek bendenizin fikrimce ayıptır. Reisicumhuru intihabeden şu Heyeti Ceîlenin bile bu halleri tasavvur etmemesi lâzımdır.»*

«*Ali Şuuri Bey (Karesi) — Lâyuhî midir?*

«*Ahmet Şükrü Bey (Dersim) — Beşeriyette her şey olur.» «Celâl Nuri Bey (Gelibolu) — Birtakım hususatta bir hâdisе vuku bulacak, ki bu hâdisede fevkalâde, harikulade ve belki milletin tarihinde bir tek hâdisе zuhur edecek, ki onun üzerine Heyeti Celile düşünür ve bunun tarzı muhakemesini, ne yapacağını ve nasıl tesviye edecekler' o zaman tesbit eder. Yoksa ortada fol yok yumurta yok iken Reisicumhur gibi bir zatâlinin müstelzimi mücazat bir hareketten dolayı ne suretle mesul tutulacağı tedbir etmek doğru olamaz. Lehistan Kanunu Esasisinin Feridun Fikri Bey tarafından okunan ilk maddesi bizim tanzim ettiğimiz maddeye şebittir. Üst tarafına gelince, onlar biraz ileriye giderek bazı mesuliyetlerin nasıl Meclis tarafından ve ekseriyetle tensip edileceğini göstermişlerdir ki, bunu da biz zait görürüz. Bu gibi şeyler hâdiseye bırakılır ve hâdisе neticesinde - hudanekerde öyle bir şey olursa - o vakit tesbit edilir.”* (Teşkilât-ı Esasiye Kanunu hazırlık çalışmaları)

¹⁰⁸ <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10550.pdf>, (E.T.:15.12.2020)

¹⁰⁹ Kerse, Ahmet. *Türkiye’de 1961 Anayasasına Göre Cumhurbaşkanı*, İstanbul, Sümer Matbaası, 1973, s.161.

¹¹⁰ Söz gelimi, dönemin Gelibolu vekili *Celal Nuri Bey* de kavramın siyasi yönüne dikkat çekmiştir: “*Efendim, 41 inci maddede reisicumhur ancak hiyaneti vataniye halinde Büyük Millet Meclisine karşı mesuldür deniyor. Bundan evvel kabul edilen 39 uncu maddede Reisicumhurun ısdar edeceği bilcümle kavanin başvekil ve evkili aidi tarafından imza olunur diye gösterildiğinden bu madde adeta diğer maddenin tetemmimesinden ibarettir, başka bir şey değildir.*” Keza, Dersim vekili *Feridun Fikri Bey*’e göre de, vatana ihanet kavramının içeriğinin belirsizdir: “*Efendim, yazılmış olan madde hiçbir mana ifade eden bir madde değildir... Çünkü malumu aliniz evvela Reisicumhurun mesuliyeti siyasiyesi meselesi vardır. Mesuliyeti siyasiyesi yoktur, fakat mesuliyeti siyasiyesi meselesi vardır... Binaenaleyh şimdi 41 inci madde neyi ifade etmek istiyor ve burada istimal edilmiş olan hiyaneti vataniye meselesi nedir?... “Hiyaneti Vataniye” mefhumu nedir? Bildiğimiz hiyaneti vataniye kanunundaki hiyaneti vataniye ifadesi midir? Yoksa manayı edebisini maksuddur?... Mesuldür deniyor. “Mesuldür” kelimesinin manası ne suretle tecelli edecektir? Mesuliyeti siyasiye midir, mesuliyeti cezaiye midir?”* (Gözübüyük, A. Şeref / Sezgin, Zekai, 1924 Anayasası Hakkındaki Meclis Görüşmeleri, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari Bilimler Enstitüsü Yayını, Enstitü Yayın No: 3, 1957, s. 349’dan aktaran Gülfidan 84, 85.)

Doktrinde vatana ihanet suçlarının kapsamı konusunda görüş birliği yoktur. Bu konudaki görüşler daha çok, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, failin Cumhurbaşkanı olduğu durumlara münhasır olarak yapılan açıklamalardan ibarettir:

Bir görüş, devletin şahsiyetine karşı irtikap olunan suçları yani TCK md. 302 ile 339. maddeleri arasında sayılan suçların önemli bir bölümü vatana ihanet kapsamında değerlendirmektedir.¹¹¹ Bu düşünceye göre, “Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar”, “Anayasal Düzen ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar”, “Millî Savunmaya Karşı Suçlar” ve “Devletin Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk” başlıkları altında düzenlenen bir kısım suçlarda vatana ihanet kavramı temel alınmıştır.

Diğer bir görüşe göre ise, TCK’daki *Devletin Birliğinin ve Ülke Bütünlüğünü Bozmak* (madde 302), *Düşmanla İş birliği Yapmak* (madde 303), *Anayasayı İhlal* (madde 309), *Yasama Organına Karşı Suç* (madde 311), *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine Karşı Silahlı İsyân* (madde 313), *Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiili Saldırı* (madde 310) gibi cürümler vatan ihanet sayılmalıdır. Bu düşünce 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu ve *Manzini*’nin görüşünü esas almıştır.¹¹²

Öztürk’e göre, Türk vatanının bütünlüğüne, devletin Anayasa ile kurulu rejimine karşı işlenen suçların tamamına vatana ihanet suçları denmektedir. Yazara göre, vatana ihanet suçunun oluşabilmesi için aranan kriterler muğlak olup Anayasanın ikinci maddesi kriter olarak esas alınmalıdır.¹¹³

Başka bir düşünceye göre ise ayırım yapılmaksızın Terörle Mücadele Kanunu’nda yer alan tüm suçlar vatana ihanet suçları olarak kabul edilmelidir.¹¹⁴

Tanör/Yüzbaşıoğlu vatana ihanet suçunu tanımlarken sadece failin Cumhurbaşkanı olduğu durumları dikkate almıştır. Buna göre, bir fiilin vatana ihanet teşkil ettiğinin tespiti itham aşamasında TBMM tarafından nihai olaraksa Yüce Divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesi tarafından yapılmalıdır (siyasî-cezaî görüş).¹¹⁵

Arslan da sadece suçun failinin Cumhurbaşkanı olduğu ve Cumhurbaşkanının sadakat borcuna aykırı davranışlarını nazara alarak, pozitif hukukta vatana ihanet şeklinde bir suçun mevcut olmaması karşısında her somut olayda hangi fiilin vatana ihanet teşkil edeceğine TBMM’nin karar vermesi yönünde görüş belirtmiştir. Tabii ki TBMM burada ceza kanunlarında suç olarak tanımlanan fiillerle sınırlı olarak hareket edecek bir bakıma kanunilik ilkesine riayet edecektir.¹¹⁶

¹¹¹ Dönmezer/Erman, Cilt I, s. 242; Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, 13. Baskı, Ankara, 2020, s. 831; Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 10. Baskı, Seçkin, Ankara, 2019, s. 179 vd.

¹¹² Soyaslan, s. 580.

¹¹³ Öztürk, Bahri. “Bir Ceza Mahkemesi Olarak ‘Yüce Divan’”, *Anayasa Yargısı*, C. 12, 1995, s. 91.

¹¹⁴ İçel, Kayıhan / Donay, Süheyl. *Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım*, 5. Bası, İstanbul, Beta, 2006, s. 144-145.

¹¹⁵ Tanör, Bülent/Yüzbaşıoğlu, Necmi. *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, Beta Basım Yayım, 20. Bası, İstanbul, 2020, s.322; Aynı yönde Gözübüyük, Şeref. *Anayasa Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007, s. 243.

¹¹⁶ Arslan, s. 80.

Daha çok Fransız doktrini tarafından savunulan görüşe göre (anayasacı görüş) vatana ihanet suçları cezai olmayıp siyasal nitelikte suçlardır.¹¹⁷ Çünkü bu suçlarla korunan hukuki değer vatan sevgisinden ziyade anayasal organlardır.¹¹⁸ Anılan suçlar Anglosakson hukukundaki *impeachment* usulünden esinlenilerek Kıta Avrupası hukukuna dahil olmuştur.¹¹⁹ Fransız hukukunda vatana ihanet kavramını gensoru önergesinin bir başka biçimi olarak gören yazarlar da vardır.¹²⁰ Bu bağlamda failleri sadece cumhurbaşkanı gibi siyasi aktörler olabilir. Bu nevi suçların siyasi olarak kabul edilmesi suçlara tatbik olunacak yaptırımların da, haliyle, siyasi olmasını gerektirir (sadece görevden alma).¹²¹

Hangi suçların vatana ihanet sayılması gerektiğine dair 7/7/1960 tarihli ve 15 sayılı Kanunu esas alan başka bir görüş ise 15 sayılı Kanun'un, vatana ihanet hususunu tespitite kesin bir mahiyet taşımadığını belirtmekle beraber, 15 sayılı Kanun'daki suçları, yani devletin şahsiyeti aleyhindeki suçları, “*genel olarak vatana ihanet suçu ve genel olarak girmeyen suçlar*” şeklinde bir ayrıma tâbi tutmakta ve bunları bir araya toplayan hususun, vatana ihanet saiki olduğunu belirtmektedir.¹²² ¹²³ Nitekim yazara göre, mezkur suçlar arasında taksirle ika olunan suçlar olabildiği gibi, kasten irtikâp olunanlardan bazılarının, uluslararası casusluk suçunda olduğu gibi, vatana ihanet saymaya imkan yoktur. Bu durumda, bir fiilin işlendiği tespit edildikten sonra, failin vatana ihanet saiki ile hareket edip etmediğini belirlemek gerekecektir.¹²⁴

Bir diğer görüşe göre, Cumhurbaşkanı'nın vatana ihanet suçlamasıyla Yüce Divana sevk eden Parlamento aynı zamanda hangi fiillerin de vatana ihanet sayılacağını belirlemiş olacaktır ki bu, hem *suçta ve cezada kanunilik* ilkesine hem de *kanunsuz ceza olmaz* ilkesine aykırıdır.¹²⁵ Gerek 1961 Anayasası'nın 99. maddesinde gerekse de değişiklikten önceki 1982 Anayasası'nın 105. maddesinde de vatana ihanet suçunun unsurları tâyin edilmemiştir. Bu durumda, Parlâmento devlet reisinin hangi fiilinin vatana ihanet kapsamına girdiğini belirlemesi gerekecektir ki bu

¹¹⁷ Özyüksel, Özgün. “Türk Ceza Hukukunda “Tam Sorumlu Cumhurbaşkanı”, *Prof. Dr. Metin Günday Armağanı*, Ankara, 2020, s.1054.

¹¹⁸ Hauriou, Maurice. *Précis de Droit Constitutionnel*, 2. Bası, Paris, Recueil Sirey, 1929, s. 536'dan aktaran Gülfidan, s. 91.

¹¹⁹ Hauriou, s. 536'dan aktaran Gülfidan, s. 91.

¹²⁰ Prélôt, Marcel, *Institutions Politiques et Droit Constitutionnel*, 3. Bası, Paris, Librairie Dalloz, 1963, s. 641'den aktaran Gülfidan, s. 92.

¹²¹ Leclercq, Claude, *Droit Constitutionnel et Institutions Politiques*, 9. Bası, Paris, Litec, 1995, s. 639.'dan aktaran Gülfidan, s. 92.

¹²² Özek, vatana ihanet halinin tahakkuku için, vatana ihanet saikinın mevcudiyetinin aranmasını da gerekli görmemektedir. Ona göre, vatana ihanet saikinın muhtevasının ne olduğu belli değildir. Vatana ihanet manevi bir durum değildir. Fiilin doğurduğu neticenin vahameti ve mahiyeti, fiilin vatana İhanet teşkil etmesi sonucunu doğurur. Manevi bakımdan, fail vatanına olan sevgi ile hareket de etmiş olabilir ve fakat fiil mevcut düzen için vatana ihanet teşkil eder. Bu bakımdan, vatana ihanet saiki ile hareket edilmiştir veya edilmemiştir diye bir ayırım yapılamaz. Fiilin neticesinin objektif olarak takdiri, vatana ihanet teşkil edip etmediğini ortaya koyacaktır.

¹²³ Erem/Toroslu, s. 56.

¹²⁴ Özek'e göre, 1924 Anayasasının 41. maddesine göre Devlet başkanının sorumluluğu fiilinin vatana ihanet mahiyetinde olmasına bağlıdır. Fakat anılan maddede vatana ihanet saikinın çerçevesi net bir şekilde çizilmemiştir. Bu durumda TBMM'nin anılan yetkisi vatana ihanet mahiyetindeki bir fiili Cumhurbaşkanı'na isnat edebilmesi ve cezasını, yargılama merciini belirleyebilmesi gibi kanunilik prensibine aykırı sonuçlar doğurabilir. Öte yandan, Millî Birlik Komitesinin, 7/7/1960 tarihli ve 2 sayılı kararı da vatana ihanet kavramını tarif eden ve bu konuda tipik bazı fiiller meydana getiren mahiyette değildir. Bu kararlar Millî Birlik Komitesi, yargılanacak eski devlet başkanının belirli fiillerini vatana ihanet vasfında görmüş ve bu konularda kendisini itham etmiş olmaktadır. Yoksa bu kararın maksadı vatana ihanet suçlarını tarif ve tâyin etmek değildir. (Özek, s. 630.)

¹²⁵ Soyaslan, s. 580.

işlemin ön şartı fiilin kanunlarda suç olarak kabul edilmiş bulunmasıdır.¹²⁶ Öte yandan, bu görüşün dayanaklarından birisi olan Anayasanın 105. maddesi hükmü 2017 yılında değiştiği için artık dayanaksız kalmıştır. Zira, mevcut durumda artık mezkûr madde vatana ihanet suçundan değil, “Cumhurbaşkanı’nın işlediği suçlardan” bahsetmektedir.¹²⁷

Başka bir görüşe göre, ihanet suçlarının Cumhurbaşkanı’nı yargılayan Yüce Divanın belirlemesi gerektiği yönünde olup bu görüş de yukarıda belirttiğimiz Anayasa değişikliği, hâkimin sadece kanunu yorumlayabileceği ve uygulayabileceği ve suç ve cezada kanunilik prensibine aykırı olduğu gerekçeleriyle eleştirilmiştir.¹²⁸

Farklı bir görüş ise, Askerî Ceza Kanunu’nda sayılan ihanet cürümlerinin emsal alınması gerektiği yönündedir. Bu görüş de mülga TCK 125 ila 145. maddelerine atıf yaptığından kabul görmemiştir.¹²⁹ Öte yandan Kanun’daki “*vatana ihanet*” ibaresi geçen cümleler fiilin tanımını yapmaktan ziyade madde başlığı ya da bölüm başlığı olarak kullanılan ifadelerdir.¹³⁰ Aynı Kanun’da kanun dışında bir vatana ihanet halinin olmayacağı yönünde bir kısıtlama da olmadığına göre söz konusu bölümün askerlerin işleyebileceği muayyen suçların cezalarını artırmaya matuf olarak ihdas olunduğu savunulmuştur.¹³¹

Bu konudaki son görüş ise “*yeminin ihlâlin doğurduğu sorumluluk*” görüşüdür. Bu görüş Cumhurbaşkanının, mülga Hıyanet-i Vataniye Kanunu’ndaki birçok fiili işleyecek imkâna zaten sahip olmadığı ve bu bakımdan ilgili Kanunun tatbik edilemeyeceği, bu yüzden de kıstas olarak Anayasa’nın himayesini göz önünde bulundurmak gerektiği şeklindedir. Buna göre, Cumhurbaşkanı Anayasayı himaye edeceğine dair yemin ettiğinden ve bu yemin kendisine Anayasaya karşı fiilleri önlemek mecburiyetini tahmil etmiş olduğundan bu vazifenin kasten veya ihmâlen yerine getirilmemesi vatana ihanet suçu teşkil etmektedir.¹³²

Yukarıdaki tanımlamalar fail olarak Cumhurbaşkanı nazara alınarak yapılmıştır. Çünkü bu suç (Askerî Ceza Kanunu haricinde) sadece anayasa metinlerinde yer alan ve Cumhurbaşkanı’nın işleyebileceği bir suç olarak formüle edilmiş, doktrindeki açıklamalar da bu esas üzerine bina edilmiştir. Hali hazırda meri mevzuatımızda ihanet suçu olarak sadece 1632 sayılı Askerî Ceza Kanunu’nun 54. maddesindeki “*Vatan aleyhindeki cürümler*”¹³³, “*Harb hiyaneti*” başlıklı 56.

¹²⁶ Özek, s. 630.

¹²⁷ Özek, TBMM’nin Cumhurbaşkanı’nın fiilinin vatana ihanet oluşturup oluşturmadığı konusunda TBMM’nin vereceği kararın vak’aya münhasır, sübjektif bir karar olduğunu, bu yetkinin mutlak bir yetki olmadığını, mevzuatımızda vatana ihanet halini tespit eden bir hükmün bulunmamasının eksiklik teşkil etmediğini, Fakat TBMM’nin bu yetkisi için objektif kriterler belirlenmesi gerektiğini, Devlet reisinin en büyük sadakat mecburiyetinin devletin ülkesi ile bölünmezliği ve siyasî iktidarın demokratik, temsili rejimi olduğundan ancak, Türkiye vatanının bütünlüğüne ve Anayasa ile müesses rejimine karşı işlenilmiş suçların, vatana ihanet vasfında olabileceğini, Devlet reisinin sorumsuzluğu onun isnat kabiliyetini kaldırmadığı gibi, fiili de hukuka uygun bir şekilde getirmediğini, Devlet reisinin sorumsuzluğunun bir takip edilemezlik vasfında olduğunu ifade etmiştir. (Özek, s. 637.)

¹²⁸ Soyaslan, s. 580.

¹²⁹ Soyaslan, s. 580.

¹³⁰ Aynı yönde Gülfidan, s. 83.

¹³¹ Özek, s.625; Erdoğan, s. 161; Özyüksel, s.1055.

¹³² Bazı yazarlara göre, yemini devlet reisinin sorumluluğu yönünden bir kriter olarak kabul etmek mümkün değildir. Çünkü 1961 Anayasasının 96. maddesinde yer almış bulunan yeminin ihlâli, vatana ihanet suçunun kriteri olduğu kabul edilirse suçun kapsamının oldukça genişlemesi gibi bir tehlikeli sonuca yol açacaktır. (Özek, s.635; Erdoğan, s.165.)

¹³³ “*Vatan aleyhindeki cürümler*”:

maddesinde¹³⁴, “*Millî Müdafaa Hiyabet*” başlıklı 55. maddede¹³⁵ ve “*Harb esirlerinin hiyaneti*” olarak 60. maddede düzenlenen suçlar bulunmaktadır. Anılan maddelere dikkat edilecek olursa, (sadece askeri şahıslarla sınırlı olarak) geçici 15 sayılı Kanun ile benzer biçimde, mülga Türk Ceza Kanunu’nun 125. den 145. maddelerine kadar yer alan suçlar, Mülga TCK’nın 133. maddesinde ve 136. maddesinin siyasî ve askerî casusluğa dair cürümler ve 129. maddedeki “*Düşman askerî hareketleri yararına anlaşma*” suçları hiyanet suçu olarak esas alınmıştır. Bu suçlardan “*Harp hiyaneti*” sadece seferberlik zamanında işlenecek bir suç olarak formüle edilmiş diğerleri bakımından ise seferberlik zamanında ika edilmesi ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmiştir. Kanun’un 54. maddesinde ilginç bir şekilde ihanet fiili “*Vatan aleyhinde bir cürüm yapan*” ibaresiyle, başka bir deyişle, yine kendisi ile belirsiz ve soyut bir biçimde tanımlanmıştır. Anılan suçları 5237 sayılı TCK’daki suçlarla eşleştirdiğimizde 5237 sayılı TCK madde 302 ve devamında

Madde 54 – Vatan aleyhinde bir cürüm yapan askeri şahıslar hakkında Türk Ceza Kanununun 125 inciden 145 inci maddeye kadar olan maddeleri hükümleri tatbik olunur.”

¹³⁴ “*Millî Müdafaa hiyanet:*

Madde 56 – (Değişik: 8/6/1959 - 7331/1 md.) (1) Bu maddede gösterilen fiilleri işleyenler ve bunlara teşebbüs edenler (Millî Müdafaa hiyanet) cürümünden dolayı aşağıda yazılı cezalarla cezalandırılırlar.

A) Türk Ceza Kanununun 133 üncü maddesinde ve 136 ncı maddesinin siyasi ve askeri casusluğa dair 3 üncü fıkrasında yazılı cürümleri işleyenlere Türk Ceza Kanununa göre ceza verilir. Bu cürümleri seferberlikte veyahut Türkiye Cumhuriyetini tehdit eden yakın bir harb tehlikesi mevcut olduğunu gösteren fevkalade zamanlarda işleyenler veya işleme teşebbüs edenler, 136 ncı maddenin son fıkrasında suçlunun taksirine müstenit olarak yazılı olan haller hariç olmak üzere, ölüm cezasıyla cezalandırılır.

B) Doğru olması halinde askeri veya siyasi bir sır teşkil edecek olan evrak ve vesai ve sair maddeleri Millî Müdafaa hiyanet maksadıyla sahte olarak vücuda getiren veya bu suretle vücuda getirilmiş olduğunu bildiği halde bunları aynı maksatla bir başkasına bildiren veya tevdi edenler hakkında on beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası verilir. Fiil seferberlikte veyahut Türkiye Cumhuriyetini tehdit eden yakın bir harb tehlikesi mevcut olduğunu gösteren fevkalade zamanlarda işlenmiş ise failleri ölüm cezası ile cezalandırılırlar.

C) (A) ve (B) bentlerinde yazılı cürümlerden birini veya bazılarını işlemek üzere iki veya daha ziyade kimseler aralarında ittifak ederlerse bunlardan herbiri sekiz seneden on beş seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır. Fiil seferberlikte veyahut Türkiye Cumhuriyetini tehdit eden yakın bir harb tehlikesi mevcut olduğunu gösteren fevkalade zamanlarda işlenmiş ise failleri müebbet ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar.

D) (A) ve (B) bentlerinde yazılı hiyanet cürümlerini işlemeyi bir kimseden talep veya bu cürümleri işlemek için hizmetini arz veyahut böyle bir talebi veya arzı kabul edenler hakkında da bu bentlerde yazılı cezalar aynen verilir. Eğer böyle bir talep veya arz veya kabul yazılı şekilde vukubulmuşsa, bu yazının fail tarafından mücerret gönderilmiş olmasıyla cürüm tamam olur. E) (A) ve (B) bentlerinde yazılı cürümlerden birini veya bazılarını işlemek üzere bir teşekkül kuranlar, tanzim ve sevk ve idare edenler üç seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis veya böyle bir teşekküle yalnız iştirak edenler bir seneden üç seneye kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılırlar. Fiil seferberlikte veyahut Türkiye Cumhuriyetini tehdit eden yakın bir harb tehlikesi mevcut olduğunu gösteren fevkalade zamanlarda işlenmiş ise teşekkül kuranlar, tanzim ve sevk ve idare edenler ölüm ve böyle bir teşekküle iştirak edenler müebbet veya on beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasıyla cezalandırılırlar. F) C, D, E bentlerinde yazılı hallerde her hangi bir suretle olursa olsun cürümün işlenmesine mani olan suç ortağı cezadan kurtulur. G) Türk Ceza Kanununun 127 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında yazılı olan millî menfaatler aleyhine yabancından menfaat veya vait kabul eden vatandaşa bu maksatla para veren veya menfaat temin veya vadeden yabancılar bu fıkra hükümlerine göre cezalandırılırlar. Fiil seferberlikte veyahut Türkiye Cumhuriyetini tehdit eden yakın bir harb tehlikesini mevcut olduğunu gösteren fevkalade zamanlarda işlenmiş ise, failleri ölüm cezasıyla cezalandırılır. Eğer para veya menfaat, yazılı bir beyan ile talep veya kabul ve taahhüt edilmiş ise, fail tarafından bu beyanın mücerret gönderilmiş olması ile fiil tamam olur. 1117 Bu bentte yazılı cürümler ancak Millî Müdafaa Vekilinin talebi üzerine takip olunur. Talebin geri alınması caizdir. 2) Az vahim hallerde bu maddede yazılı ölüm cezaları yerine müebbet ağır hapis veya on beş seneden aşağı olmamak üzere muvakkat ağır hapis cezası ile cezalandırılır.”

¹³⁵ “*Harb hiyaneti:*

Madde 55 – (Değişik: 21/8/1940 - 3914/1 md.) (1) Seferberlikte veyahut Türkiye Cumhuriyetini tehdit eden yakın bir harb tehlikesi mevcut olduğunu gösteren fevkalade zamanlarda Türk Ceza Kanununun 129 uncu maddesinin birinci fıkrasında yazılı cürümleri işleyenler veya işlemeye teşebbüs edenler (Harb hiyaneti) cürümünden dolayı ölüm cezası ile cezalandırılırlar. (2) Az vahim hallerde ölüm cezası yerine müebbet veyahut on beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası verilebilir. Maksat hasıl olursa her halde ölüm cezası verilir.”

yer alan suçların (Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar) ve casusluk suçlarının hıyanet suçu veyahut milli savunmaya karşı hıyanet suçları olarak kabul edildikleri anlaşılmaktadır:

Mülga TCK	5237 sayılı TCK
md. 125-145	Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak (TCK md. 302), Düşmanla işbirliği yapmak (TCK md. 303), devlete karşı savaşa tahrik (TCK md.304), Temel millî yararlar karşı faaliyetlerde bulunmak için yarar sağlama (TCK md. 305), Yabancı devlet aleyhine asker toplama (TCK md.306), Askerî tesisleri tahrip ve düşman askerî hareketleri yararına anlaşma (TCK md. 307), Düşman devlete maddi ve mali yardım (TCK md.308), Anayasayı ihlal (TCK md. 309), cumhurbaşkanına suikast ve fiili saldırı (TCK md.310), Yasama organına karşı suç (TCK md.311), Hükümete karşı suç (TCK md.312), Türkiye Cumhuriyetine karşı silahlı isyan (TCK md.313), Silahlı örgüt (TCK md. 314), Silah sağlama (TCK md.315), Suç için anlaşma (TCK md.316), Askerî komutanlıkların gasbı (TCK md.317), Yabancı hizmetine asker yazma, yazılma (TCK md. 320), Savaş zamanında emirlere uymama (TCK md.321), Savaş zamanında yükümlülükler (TCK md. 322), Savaşta yalan haber yayma (TCK md. 323), Seferberlikle ilgili görevin ihmali (TCK md. 324), Düşmandan unvan ve benzeri payeler kabulü (TCK md. 325),
md. 133	md. 328 Siyasal veya askerî casusluk md. 331 Uluslararası casusluk md. 335 Yasaklanan bilgilerin casusluk maksadıyla temini
md. 136	md. 330 Gizli kalması gereken bilgileri açıklama
md. 129/1 (seferberlikte veyahut yakın bir harb tehlikesi mevcut olduğunu gösteren fevkalade zamanlarda)	md. 307/4 Askerî tesisleri tahrip ve düşman askerî hareketleri yararına anlaşma

Tablo 2: Mülga TCK ve 5237 sayılı TCK'da Devlete karşı suçlar

VI. SONUÇ

Mevzuatımızda ilk kez vatana ihanet cürmü 1921 tarihli 2 sayılı Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nun 1. maddesinde tanımlanmıştır. Müteakiben 27 Mayıs 1960 askerî darbesinden sonra 6/7/1960 tarihli ve geçici 15 sayılı Kanun'la vatan ihanet cürümlerinin ne olduğu sayma usulü ile belirtilmiştir. 1982 Anayasası'nda vatana ihanet suçu ile ilgili olan "Cumhurbaşkanının cezaî sorumluluğu" kenar başlıklı 105. maddesi 2017 yılında 6771 sayılı Kanun'la değiştirilmiş ve böylelikle Türk hukukunda vatana ihanet bir kavram olarak varlığını muhafaza etmekle beraber

halihazırda pozitif hukukumuzda böyle bir suç bulunmamaktadır.¹³⁶ Her ne kadar Askeri Ceza Kanunu'nun Üçüncü Bap Birinci Faslında “*Hiyanet*” başlığı altında “*Vatan aleyhindeki cürümler*”, “*Harp hiyaneti*” ve “*Milli müdafaaya hiyanet*” suçları sayılmış olsa da anılan faslında ihanet suçundan ne anlaşılması gerektiğine dair herhangi bir açıklama bulunmamakla birlikte bahse konu maddeler fail olarak asker şahısları bağlamaktadır.

Mukayeseli hukukta vatana ihanet cürümlerinin düzenlenmiş olduğu kanunlarda suç teşkil eden fiillerin genel itibarıyla şiddet kullanarak anayasal düzeni değiştirme, düşman bayrağı altında vatandaş olduğu devlete karşı savaşma, buna teşebbüs etme, vatandaş olduğu devlet aleyhine asker toplama, düşman devlete yardım etme, fon sağlama, devlete ait gizli bilgilerin düşman devlete temin ve teslim edilmesi (casusluk), isyan, isyana teşvik etme, devletin topraklarından tamamını veya bir kısmını koparmaya ve başka bir devletin hâkimiyetine sokmaya çalışma gibi fiiller olduğu görülmektedir.

İster siyasi mahiyette isterse de cezai mahiyette kabul edilsin Cumhurbaşkanı ya da herhangi bir vatandaş bir fiilden dolayı vatana ihanet suçu ile suçlanıp cezalandırılacaksa evrensel ve anayasal ceza hukuku ilkeleri, hukuk devleti ilkesi ve suçta ve cezada kanunilik ilkesi muvacehesinde hareket etmek icap etmektedir.¹³⁷ Nitekim 12 Nisan 1991 tarihi itibarıyla meri mevzuatımızda vatana ihanet suçu babında bir suç bulunmadığı için ne Cumhurbaşkanının ne de herhangi bir vatandaşın bu suçtan yargılanması ve cezalandırılması kabil değildir. Failin Cumhurbaşkanı olduğu durumlarda bu boşluğun ne Yüce Divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesi tarafından ne de TBMM’ce doldurulması caiz değildir.¹³⁸ Keza, anılan ilkeler uyarınca, failin sıradan vatandaşlar olması durumunda ise yargılama merciinin hangi suçları vatana ihanet kabul edip etmeyeceği konusunda bir vasıflandırma yapması/boşluk doldurması da mümkün değildir. Kanaatimizce bir eylemin vatana ihanet suçu teşkil etmesi için; failin vatandaş olması, failin vatandaş olduğu devletin zararına düşman bir devletin veya devletin/temsilcisinin yararına hareket etmesi, failin eylemin devletin dış güvenliğini ağır biçimde zarara uğratabilecek mahiyette olması ve kanunda hangi fiillerin vatana ihanet suçu teşkil edeceğinin sarih olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde cezalandırma alanını genişletecek biçimde birtakım suçları vatana ihanet suçu havuzuna içine doldurmak suçta ve cezada kanunilik ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayacaktır. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi TCK’ya, mukayeseli hukukta ekseriyetle kabul gördüğü gibi, hangi suçların vatana ihanet cürmü sayılacağını belirten bir madde ya da hüküm koymak bu konudaki tartışmaları nihayete erdirebileceği gibi bu kavramın retorik olarak kullanılmasının, sulandırılmasının ve içinin boşaltılmasının önüne geçebilmek adına isabetli bir hareket tarzı olacaktır.

KAYNAKÇA

Akgündüz, Ahmet. “Kanunnamelerdeki Ceza Hukuku Hükümleri ve Şer’i Tahlili”, İslami Araştırmalar Dergisi, Cilt 12, Sayı 1, Ankara, 1999.

¹³⁶ Gülfidan, Osman Serkan. “Cumhurbaşkanının Cezai Sorumluluğu”, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, s.74.

¹³⁷ Özek, s 81 vd; Aldıkaçtı, Orhan. *Modern Demokrasilerde ve Türkiye’de Devlet Başkanlığı*, Kor Müessesesi, İstanbul, 1960, s.220.

¹³⁸ Aynı yönde Gülfidan, s.88; Gözler, s. 548.

- Aldıkaçtı, Orhan. *Modern Demokrasilerde ve Türkiye'de Devlet Başkanlığı*, Kor Müessesesi, İstanbul, 1960.
- Anayurt, Ömer. *Anayasa Hukuku Genel Kısım*, 1. Baskı, Seçkin, Ankara, 2018.
- Arslan, Çetin. “Yüce Divan Olarak Anayasa Mahkemesi”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1997.
- Başaran, Cihan Barış/Çalışkan, Erol/Seher, Şerife. “Türkmen Efsanelerinde Vatana İhanet ve Cezası”, İdil Sanat ve Dil Dergisi, Cilt 6, Sayı 34, Ankara, 2017.
- Başoğlu, Tuncay. “Ta’zir”, TDV İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tazir>, (E.T.02.01.2021)
- Doğancı, Kâmil/Kocakuşak, Fulya. “Eski Roma Ailesinde Pater Familias ve Patria Potestas Kavramları”, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 16, Sayı 27, Bursa, 2014.
- Dönmezer, Sulhi-Erman, Sahir. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, Cilt I, Der Yay., İstanbul, 14. Bası, 2016.
- Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, Cilt II, Der Yay., İstanbul, 14. Bası, 2019.
- Durgun, Sezgi. *Memalik-i Şahane'den Vatan'a*, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018.
- El-Mâverdî, Ebü'l-Hasen. *Dürerü's-Sülûk Fî Siyâseti'l-Mülûk*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2019, e-kitap, http://www.ekitap.yek.gov.tr/Home/Show2?BOOK_NO=125, (E.T.:10.03.2021)
- Erdoğan, Mustafa. “1982 Anayasasında Cumhurbaşkanının Hukuki Durumu”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987.
- Erem, Faruk. *Türk Ceza Hukuku Hususi Hükümler*, Ajans Matbaacılık, Ankara, 1968.
- Erem, Faruk-Toroslu, Nevzat. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Savaş Yayınları, 9.Baskı, Ankara, 2003.
- Ersöz, Emine. “Manu Kanunnâmesi'ne Göre Hinduizm”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2007.
- Gözler, Kemal. *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, Ekin Kitabevi Yayınları, 2016.
- Gözübüyük, Abdullah Pulat. *Türk Ceza Hukuku Açılımı*, 3. Bası, Kazancı, Ankara, 1976.
- Gözübüyük, Şeref. *Anayasa Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007.
- Gülfidan, Osman Serkan. “Cumhurbaşkanının Cezai Sorumluluğu”, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010.
- Gürten, Kadir. “Roma'da Devlete Karşı İşlenen Bazı Suçlar ve Cezaları”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı 2017/3, Ankara, 2017.
- Head, Michael. *Crimes Against The State*, Published by Routledge, 2016, New York, 2016.
- Heinzelmann, Tobias. *Cihat'tan Vatan Savunmasına Osmanlı İmparatorluğu'nda Genel Askerlik Yükümlülüğü 1826-1856*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2009.
- Heywood, Andrew. *Küresel Siyaset*, Çev. Uslu, Nasuh/Özdemir, Haluk, Felix Kitap, 6. Baskı, Ankara, 2019.
- İçel, Kayıhan / Donay, Süheyl. *Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım*, 5. Bası, İstanbul, Beta, 2006.
- Karpat, Kemal. *Osmanlıda Milliyetçiliğin Toplumsal Temelleri*, 1. Baskı, İstanbul, 2017.
- Karpat, Kemal. *İslam'ın Siyasallaşması*, 7. Baskı, İstanbul, Timaş, 2019.

- Kerse, Ahmet. *Türkiye’de 1961 Anayasasına Göre Cumhurbaşkanı*, İstanbul, Sümer Matbaası, 1973.
- Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, 13. Baskı, Ankara, 2020.
- Lear, Floyd Seyward. *Treason in Roman and Germanic Law*, University of Texas Press, Austin, 1965.
- İtişken Dülger, Rezzan. “Vatana İhanet Suçunun Kökenleri Üzerine Bir İnceleme”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 23, Sayı 2, İstanbul, 2017.
- Küçük, Eşref. “XII. Yüzyıl Rönesansı ve “Yeniden doğan” Roma’yı Günümüze Bağlayan Son Halka: Pandekt Hukuku”, *AÜHFD*, Cilt 56, Sayı 4, Ankara, 2007.
- Karpat, Kemal. *İslam’ın Siyasallaşması*, 7. Baskı, İstanbul, Timaş, 2019.
- Katgı, İsmail. Osmanlı Devleti’nde Siyaseten Katl (Hukuki Maiyeti, Sebepleri, Usulü, İnfazı ve Sonuçları, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 6, Sayı 24, Kocaeli, 2013.
- Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe Sözlük, Millî Eğitim Yayınları, Ankara, 2000.
- Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 10. Baskı, Seçkin, Ankara, 2019.
- Özek, Çetin. “Devletin Şahsiyeti Aleyhine Cürümlerin Genel Prensipleri”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 32, Sayı 2-4,
- Öztürk, Bahri. “Bir Ceza Mahkemesi Olarak ‘Yüce Divan’”, *Anayasa Yargısı*, C. 12, 1995, s. 59-108.
- Özyüksel, Özgün. “Türk Ceza Hukukunda “Tam Sorumlu Cumhurbaşkanı”, *Prof. Dr. Metin Günday Armağanı*, Ankara, 2020.
- Poggi, Gianfranco. *Devlet Doğası, Gelişimi ve Geleceği*, 5. Baskı, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016.
- Poste, Edward. *Elements of Roman Law By Gaius*, Oxford at the Clarendon Press, Oxford, 1871.
- Selçuk, Sami. *Eski Çağlarda Suç Hukuku*, Prof. Dr. Nevzat Toroslu’ya Armağan, Cilt II, Ankara, 2015.
- Şafak, Ali. “Bağy”. TDV İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/bagy>, E.T.:05.07.2019)
- Tanör, Bülent. *Türkiye’de Kongre İktidarları (1918-1920)*, 2. Bası, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002.
- Tanör, Bülent/Yüzbaşıoğlu, Necmi. *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, Beta Basım Yayım, 20. Bası, İstanbul, 2020.
- Taşdoğan, Salih. “Cumhurbaşkanının Cezai Sorumluluğu”, *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan, C.21, Özel S., 2019, s. 1293-1324.
- Topçu, Namık Kemal. *Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar*, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, 2016.
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Yetkin, Ankara, 2005.
- Uğurlu Serdar/Yılmaz Kaan. “Türk Devlet Yönetme Geleneğinde Töre’den Örf’e Değişim”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/2 Spring 2011*.
- Yenisey Feridun/Plagemann Gottfried. *Alman Ceza Kanunu (StGB)*, Beta Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2015.

Wessel, Willem/Damen, Peter. “Maiestas in the Dutch Republic”, Rotterdam Erasmus Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi (Master Thesis Early Modern Intellectual History), Rotterdam, 2017, <https://thesis.eur.nl/pub/40565/Damen-Wessel.pdf>, (E.T.:18.09.2020)

İNTERNET KAYNAKLARI

ABD Ulusal Kongre Kütüphanesi, <https://id.loc.gov/authorities/classification/KJ252.html>, (E.T.:02.03.2021)

Adalet Bakanlığı, <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/10-%C4%B0TALYA%20319-354.pdf>, (E.T.:21.02.2021)

Adalet Bakanlığı, <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/14-%c4%b0spanya%20533-584.pdf>. (E.T.:21.02.2021)

AGİT Katılımcı Devletler Ceza Kanunları, Rusya Federasyonu Ceza Kanunu <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/7/Russian%20Federation/show>, (E.T.:21.02.2021)

AGİT Katılımcı Devletler Ceza Kanunları, Fransa Ceza Kanunu, <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30/France/show>, (E.T.:21.02.2021)

AGİT Katılımcı Devletler Ceza Kanunları, İspanya Ceza Kanunu, https://www.legislationline.org/download/id/6443/file/Spain_CC_am2013_en.pdf, (E.T.:21.02.2021)

Devlet Arşivleri, Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'da İstihbarat, [https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskisiteden/yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/Osmanlida_Istihbarat.pdf_\(E.T.:06.06.2020](https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskisiteden/yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/Osmanlida_Istihbarat.pdf_(E.T.:06.06.2020)

İsviçre Federal Konsey Hükümet Portalı, <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19370083/index.html>, (E.T.:21.02.2021)

İsveç Anayasası, <https://www.riksdagen.se/globalassets/07.-dokument--lagar/the-constitution-of-sweden-160628.pdf>, (E.T.:21.02.2021)

İsveç Ceza Kanunu, <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/1/Sweden/show>, (E.T.:21.02.2021)

Luggat Osmanlıca Türkçe Sözlük, <https://www.luggat.com/index.php#ceviri>, (E.T.:12.02.2021)

TBMM Tutanak Dergisi, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/kanuntbmmc001/kanuntbmmc00100334.pdf, (E.T.:05.01.2021)

TBMM Tutanak Dergisi, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc003/kanuntbmmc003/kanuntbmmc00300556.pdf, (E.T.:05.01.2021)

13 Temmuz 1960 tarihli, 10504 sayılı Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10550.pdf>, (E.T.:15.12.2020)

11 Şubat 2017 tarihli, 29976 sayılı Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/02/20170211-1.htm>, (E.T.:21.02.2021)